

Rūdolfs Blaumanis

INDRĀNI

DRĀMA PIECOS CĒLIENOS

Māte (sēd uz lāses, aplūko bērnu, grābšana diegu
kūlīti rokā). Uz bērniņa darītiņiem gūst pārdomā. Kā tev tūkst
dabnīg, Zelmīņ! (Tāpēc iznāc ar roku.) Nāc, bēr, mās, palīdži man
arva kreklakārtā, šlodnāpā vīdā, šūnā, šūnā.

Tēvs. Kreklakārti Nu, mās Vai māsā šorīt palīdzēji būsi šorīt?
(Tērps šūnā.)

Māte. Ja jau mās tev tās līnīkles tāpat skrēja birtai pāri kā
mās lās pēdīšās adatas acī garām, tad jau palīdži tev vajadzē-
ja. Nāc mās ierēn. Nēvgru vārdēst. Acīvai ar katru dienu mētas
šūnākas. Nēh iz vairs mās Abriāna dotās birtes mās. (Nēvgru birtes
mās.)

Tēvs. Un tomēr pie ārstu nēbrauc. Gādāsi kādām šūnām šorīt
jās tevīs māsā būs tāvēr. Nē, tad dod ar šorīt.

Māte (sēd uz lāses, aplūko bērnu, grābšana diegu
kūlīti rokā). Ko tūst mās ārstu. Ko tūst mās ārstu
šūnā vārī. Tapat cilvēks vien ir.

Tēvs. Bet ja mās vīdē teļks: - Indrāni mās, ja tu pūstāda agrāk
tāpēc nākusi, tad es tev gan būtu vārījis palīdzēt, bet nu ir par
vēlu. - Kā tad?

Māte. Ak, es jau mās vīdē mās taisos brakt, bet, hē, tā pate-
nēda, te tā lēnā, te tā aklā prājam... mās tad mās cilvēks, domāt
jās mās vārī palīdēt.

PERSONAS

Indrānu tēvs

Indrānu māte

Edvarts, abu dēls

Ieva, viņa sieva

Vecais Kaukēns

Zelmiņa

Līze

Noliņš

Edžiņš

Guste, Ievas māsa

Irbe

Notiek Vidzemē, Ērgļu apgabalā, tagadnē.

PIRMAIS CĒLIENS

Istaba Indrānos ar galdu, krēsliem un gultu. Durvis vidū un pa labai un kreisai rokai.

PIRMAIS SKATS

Māte. Tēvs. Tad Zelmiņa.

Māte (sēd un lāpa vīrieša kreklu. Nopūlas, gribēdama diegu ievērt adatā. Uz kreisajām durvīm pagrieždamās). Ka tevi tukšā... Zelmiņ, Zelmiņ! (Tēvs ienāk pa vidu.) Nāc, tēv, nāc, palīdzi man savu kreklu lāpīt!

Tēvs. Kreklu lāpīt! Nu, nu! Vai tu man šorīt palīdzēji linus sēt? (Tuvojas skapim.)

Māte. Ja jau nu tev tās linsēklas tāpat skrēja birzei pāri kā man tas pavediens adatas acei garām, tad jau palīga gan vajadzēja. Nāc nu iever. Nevaru saredzēt. Acis vai ar katru dienu metas tumšākas. Nelīdz vairs ni Ābrama dotās brilles ni. (Noņem brilles no acīm.)

Tēvs. Un tomēr pie ārsta nebrauc. Gaidīsi laikam, kamēr šis pie tevis mājā būs jāved. Nu tad dod ar šur.

Māte (viņam adatu un diegu iedodama). Ko t' nu arī ārsts daudz var! Tāpat cilvēks vien ir!

Tēvs. Bet ja nu viņš teiks: «Indrānu māt, ja tu pusgadu agrāk būtu nākuse, tad es tev gan būtu varējis palīdzēt, bet nu ir par vēlu...» Ko tad?

Māte. Ak, es jau arī vienumēr taisos braukt, bet, lūk, tā pate nauda... te tā ienāk, te tā atkal projām... un tad tu cilvēks, domā: lai nu vēl paliek.

Tēvs. Kad nauda mājā, tad tev vienumēr tas Kārlis prātā.

M ā t e. Vai nu viņam, nabaga zaldātiņam, tās naudiņas arī nevajaga!

T ē v s (*kas veltīgi mēģinājis diegu ievērt adatā*). E, bez brillēm es arī nekā nevaru izdarīt. Kur tad tas skuķis? Zelmiņ, Zelmiņ!

Z e l m i ņ a (*ienāk no kreisās puses, atlocītās rokas priekšautā slaucīdama*). Nu?

T ē v s. Še iever... Ko tad tu pa ķēķi?

Z e l m i ņ a. Bijām ar Līzi pļavā purenos. Ir gan šopavasār noauguši: kāti kā ikšķi un ziedi tādi kā dūres.

T ē v s. Pļavās daudz ūdens.

Z e l m i ņ a *iedod mātei adatu.*

M ā t e. Daudz atnesāt?

Z e l m i ņ a. Divas nastas.

T ē v s. Tu nu man ap tām nastām vēl nestīvējies!

Z e l m i ņ a. Ak, ko nu, tēt: man jau tāda (*rāda*) vien bij. Bet tad redzēsi, kas nu būs par dzeltanu sviestu! Rīgas madamas bez prasīšanas desmit kapeiku dos vairāk nekā par salmu sviestu!... Vēl visi pureni nav katlā. (*Prom.*)

T ē v s (*pie skapja pieiedams un pa to meklēdams*). Meitenam par tām zāļu nastām vai kāds lakats no Rīgas būs jāatved vai...

M ā t e. Ko nu par lakatu.

T ē v s (*sameklējis šņabi, ielej un dzer*). Šorīt nemaz lāgā negribas ēst. (*Dzer otru šņabi.*)

M ā t e. Tu pārstrādājies. Ar sauli no gultas ārā un visu rītu pa tīrumu ar sētuvi kaklā, un bērt un bērt: tas taviem veciem kauliem tak nu par daudz.

T ē v s. Ahā! Vai vējš jau atkal uz to pusi? Neņemsi sirds drapu?

M ā t e. Dod ar.

T ē v s *izņem no skapja mazu pudelīti un graudu cukura un pi-lina uz tā drapes.*

M ā t e. Lakata Zelmiņai tagad nevajaga. Bet jaunu svētdienas brunču.

T ē v s. Desmit, vienpadsmit, divpadsmit.

M ā t e. Citādi sāks vēl runāt, ka mēs viņu turam kā jau daždien bāraini.

T ē v s. Deviņpadsmit, divdesmit. Nu, šē! (*Iebāž mātei graudu mutē.*)

M ā t e. Lai tev veselība!

T ē v s (*skapi aizvērdams*). Kad šūn, tad liec viņai visu kārtu jaunu uzšūt. Meitens to pelnījis. Esmu no viņa vairāk prieka piedzīvojis nekā no paša bērniem.

M ā t e. Nu, nu, nu!

T ē v s. Kas tiesa, tas tiesa. (*Atlaižas gultā, rokas zem galvas palikdams. Pauze.*)

M ā t e. Tu atsnaudīsies?

T ē v s (*apmiegojies*). Esmu piekūsis. Bet runā vien...!

M ā t e. Kā būtu: iešu un nogriezīšu šķēlīti gaļas, lai Zelmiņa uzcep. Iekodīsi ar skābiem kāpostiem un krējumu.

T ē v s. Lai nu paliek!

M ā t e. Strādāt strādā kā zirgs, ēdin ēd kā gailis. Cik ilgi tas tā ies?

T ē v s. Kamēr Indrānus Edvartam nebūšu atdevis.

M ā t e (*jokodamās*). E, kā nu mani piezobo... Bete... šodien jau nu gan tā... tā svarīgā diena ir. Edvartam jau vajadzēja būt klāt. (*Skatās pa logu. Vilcinādamās.*) Ko tad nu esi nospriedis?

T ē v s (*nopūzdamies*). Nevaru pats saprast. Slikti vienādi, slikti otrādi.

Pauze. Līze ienāk no kreisās puses, durvis atstādama vaļā.

OTRAIS SKATS

Tēvs. Māte. Līze.

L ī z e (*ar pilnu muti*). Ar to Noliņu gan vairs nevar izturēt! Nudie, nevar!

M ā t e (*uz tēvu rādīdama, paklusām*). Kuš nu, kuš, klusāk, Līz!

L ī z e. Ko nu pieklusēsi, ko piekušēsi! Nāc labāk uz stalli un paskaties, ko šis tam jaunajam zirgam padarījis!

T ē v s (*piepeši uzslīdamies sēdu*). Jaunajam zirgam? Ko tad?

L ī z e. Ar sakumiem iegrūda gurnā — nošķakstējās vien.

T ē v s. Traks puika! (*Prom pa vidu.*)

TREŠAIS SKATS

Māte. Līze.

Māte. Ej nu ej, Liz, — kā tad šis...?

Līze. Vai tad tas par ko bēdā! Negriež vairs ceļa ne cilvēkam, ne lopam!

Māte. Es jau gribēju, lai tēvs viņu šogad laiž projām. Bet paturēja: esot tak šā krustdēls.

Līze. Ekur krustdēls! No dēla viņā nav ne šitik (*rāda ar īkšķi pie rādāmā pirksta*), krusts vien jau ir.

Māte. Par ko tad šis tā dūra?

Līze. Nu — apkopa zirgus un, kad jaunais tūliņ nepagriezās, kā šis uzkliedza, tad tik ar sakumiem! Es taisni staļlam gāju garām.

Māte. Kas i būs, kas i nebūs!

Līze. Un ko nupat, no pļavas nākdamas, ieraudzijām! Pakalnē vecajai ābelei vidus izdedzināts!

Māte. Kad tad?

Līze. Vai es zinu! Ziemā vēl nebij! Noliņš tur viendien ara.

Māte. Ak tu manu skaisto ābelīti! Un pavisam beigta?

Līze. Brīnums, ka jau nav nolūzuse.

Māte. Nu tēvam atkal būs ko sirdīties... Nez vai tam zirgam tā vaina nebūs jāsasien. (*Paņem baltu ielāpu, prom pa vidu.*)

CETURTAIS SKATS

Līze. Noliņš.

Līze grib iziet pa vaļā atstātām durvīm.

Noliņš (*piepeši ienāk iekšā un nostājas, rokas sānos iespraudis*). Nu, vai nu visu esi nokratījuse, kas tev uz sirds bij sakrājies? Vai varbūt silķu mucā kādai silķei netrūkst galvas un šie tās nelaiemes vēl nezina! Paokšķerē tak! (*Dusmīgi.*) Nē, esi gan tu meitiets! Ja tu to Indrānu nesakopsi, tad tā neviens neizdarīs!

Līze. Lai viņus sakopj kas sakopdams! Bet postīt es jau nu viņu tev neļaušu! Kur vien ko redzēšu — pastāstīšu, kur vien ko redzēšu — pastāstīšu, mēdies, cik tu gribi!

N o l i ņ š. Un kas tev no tās stāstīšanas būs?
L ī z e. Taisnība būs. Tev te jāpalīdz raust kopā, bet tu kā gailis
leceklī: ārdīt tikai laukā!

Tēvs ienāk.

PIEKTAIS SKATS

Līze. Noliņš. Tēvs.

T ē v s. Līz — ej, mātei tevis vajagot.

Līze paskatās nozīmīgi Noliņā un iziet pa vidu.

T ē v s (*staigā pa istabu no viena gala uz otru*). Nu saki tak —
par ko tu man to ābeli esi nocirtis?

N o l i ņ š. Es nevienas ābeles neesmu nocirtis. (*Stāv ar nodur-*
tām acīm.)

T ē v s. E — gribēju teikt: izdedzinājis. Kauna darbs!

N o l i ņ š. Es tur viņnedēļ aru... tad, kad tas saltais laiks bij.
Nu, es tur zem ābeles sakūru tādu mazu... vai nu es domāju, ka
tā uguns iespruks tai caurajā celmā!

T ē v s. Ak, nerunā nu, tu pats viņu tur esi ielaidis!

N o l i ņ š (*sirsnīgi, roku pie krūts pielikdams*). Nudie ne, krust-
tēv. Tīci vai netīci. Un nav jau tur arī nemaz tik daudz ko žēlot,
meža ābele vien jau bija. Vezums malkas.

T ē v s. Ap mūsu sētu stāv vesels dārzs koku. No daža varbūt
neiznāk i krietna malka. Vai tie tādēļ jāposta? Tīrumam vajaga
labuma, sētai košuma... Bet kā tad bij ar to kumeļu?

N o l i ņ š. Es viņam ar sakumiem plakaniski drusku gribēju
iesist, šis spēra un tā drusku uzdūrās. Nav jau liela vaina.

T ē v s. Tev visur iznāk taisnība.

N o l i ņ š. Nu vai tad i r liela vaina?

T ē v s. Pirksta jau nu gan iebāzt nevar... Ak, ak! (*Pieiet pie*
viņa, uzliek viņam roku uz pleca. Ar rūpēm.) Noliņ, Noliņ, tā tas
neiet, tā tas neiet!

N o l i ņ š (*ļoti mīļi tēva roku satverdams un elkonu glāstīdams*).
Kā tad lai iet? Vai lai saku, esmu vainīgs, kad nekā neesmu
padarījis?

T ē v s. Un ik dienas kaut kas notiek. (*Māte ienāk.*) Un man tas zaudējums.

N o l i ņ š. Nav jau nu tik traki.

T ē v s. Ej nu.

Noliņš prom pa kreisai.

SESTAIS SKATS

Tēvs. Māte.

M ā t e. Tad tāds vienas bāriens, ko tu viņam teicies dot! Izskatījās jau tā, it kā tu viņu glāstītu!

T ē v s. Būtu tu viņu dzirdējuse, tu arī bārgāk nebūtu varējuse runāt.

M ā t e. Vai es simtreiz neesmu teikuse: viņš melo, acis skatīdamies!

T ē v s. Es jau nu arī viņam vis neticu. Bet, kad pats klāt neesi bijis, tad tak nevari zināt, vai tā lieta tomēr tā nenotika, kā viņš stāsta. Un ej nu tad viņu par to nezin kā rāt!

M ā t e. Tas puika vēl tevi izputinās. Es nesaprotu, ko tu viņā tā esi iekodies. Priekš paša bērniem tev tik daudz pacietības nebij.

T ē v s. Tie man arī arvien vairāk lēca acis nekā šis. Bet esi nu mierā. Ja Noliņš būtu citādāks, nezin vai tad tava griba notiktu. Bet nu: lai nāk un ņem arī tas Edvarts tos Indrānus!

M ā t e. Paldies Dievam.

T ē v s. Ka tik tu nākamgad ap šādu laiku pie Debestēva negriezies ar citādiem vārdiem.

M ā t e. Lai nu būs kā būs, tak jau būs darīšanas pašiem savā starpā.

T ē v s. Tās rikstes, ko bērni vecākiem griež, sāp visvairāk, māt.

M ā t e. Ak tad tik nelabi domā gan par to Edvartu?

Kaukēns ienāk pa vidu.

SEPTĪTAIS SKATS

Tēvs. Māte. Kaukēns.

K a u k ē n s. Labdien jūs' mājā! Labdien, māt, labdien, Juri. Nudie — vasarā Indrānos grūta ietīkšana.

M ā t e. Labdien, Kaukēn. } (Reizē.)
T ē v s. Labdien. Ceļš tak labs. }

K a u k ē n s (*apsveicinājies*). Bet aiz tiem kokiem, tiem zariem nemaz neredz, kur istabai durvis. Ienāc kā mežā.

T ē v s. Mežā?

K a u k ē n s. Dārzā, dārzā — ienāc kā lielkunga dārzā! Nupat gribēju apgrēkoties. Žēl, ka neesmu amatnieks, te tuvumā dzīvodams, es tev pa vētrainām naktīm vai sniega puteni nočieptu dažu labu lietu koku.

T ē v s. Tad es tev par to pateiktos ar dūšīgu lādiņu skrošu.

K a u k ē n s. Šautu gan laikam?

M ā t e. Un pašu plinti arī vēl aizsviestu pakaļ. Tie koki jau viņam kā nezin kas... Piesēsties, Kaukēn.

K a u k ē n s (*smejas*). Jā, jā... (*Apsēstas.*) Skaisti rudzi jums šogad. Brangi pārziemojuši. Un auzas arī uz manas robežas tā smuki sadigušas.

M ā t e. Tad jau labi. Tad jaunajam saimniekam rudenī būs pilni apcirkņi.

K a u k ē n s. Ak tad šitā gan! Tad jau mans nākums par velti. Vai tad jau viss notaisīts?

T ē v s. Vēl nekas nav notaisīts.

K a u k ē n s. Tā, tā. Tad vēl ar jums kādu vārdu varēšu pārmit. (*Izvelk tabaka maku, sāk ap to rīkoties. Apķerdamies.*) Ak, te jau nav brīv. (*Grib maku atkal nobāzt.*)

M ā t e. Pīpē vien, pīpē vien.

K a u k ē n s. Tev jau acis dūmu nepanes.

M ā t e. Vai nu rijas krāsni aizkurināsi?

K a u k ē n s (*atkal ar pīpi un maku nodarbodamies*). E — jā, gribēju ar jums abiem kādu vārdu pārmit. Kamēr šie vēl nav atnākuši. Jā. Ja jau nu mani šitai lietā esi aicinājis par padoma devēju, tad es tev kā draugs un rada gabals teikšu, Juri: neatdod tu vēl tās mājas tam dēlam.

M ā t e (*cerībās maldināta*). Edz še nu!

K a u k ē n s. Tev nepatīk, māt? Paklausies: vienreiz bij tāds vec-tēvs, tas atdeva visu mantu saviem bērniem, iesēdās aizkrāsnē un sacīja: «Nu es te sildišos!» Bet bērni viņu tur aizmirsa. Tad šis poda lauskā sabēra stiklus, pažvadzināja tos pa reizei, un bērni domāja, ka nauda skanot. Un uzreiz tiem aizkrāsne palika par mīļāko vietu visā mājā. (*Pīpē īsos vilcienos.*) Vai tu domā, ka tā pasaka?

M ā t e. Ak, tad mēs ar viltu bērnus lai piegriežot pie sevis?

K a u k ē n s. Nē, lai esot tik apdomīgi un savas mantas aplam lai neizlaižot no rokām.

M ā t e. Bet, kad nu man klēts atslēgas palikušas par smagām un tēvam pirksti priekš arkla balsta par stīviem, tad tak mēs vieni ni vairs tās mājas valdītāji ni, tad tak jāmeklē palīgs.

K a u k ē n s. Un par to tu esi izraudzījuse Edvartu?

M ā t e. Viņš mūsu vecākais.

K a u k ē n s. Kas jaunākam brāļam deva labu paraugu: aizgāja no jums, paņēma jums nepatīkamu sievu un kaitavāja ar jums gan-drīz līdz šai baltai dienai. Neticu, vai jūs i tagad vēl būtu salabuši, ja kungs sievastēva no tās mežsarga vietas nebūtu padzinis. (*Pasmiedamies.*) Salabšana! Salabst, kad pietrūkst pajumtes!

M ā t e. Ko nu par pajumti! Mežsargs iepircies Smoļenskas guberņā, un Edvarts aizies līdz, ja mēs viņa nepaturam še.

K a u k ē n s. Kas nevar satikt, tie diezgan tālu viens no otra nevar aiziet.

M ā t e. Tev divi dēli mājā, tu nezini, kā ir, kad pārklis gluži tukšs.

K a u k ē n s. Nu, jūsu Kārļam tak drīzi no zaldātiem jāpārnāk?

T ē v s. Tikai no rudens par gadu.

K a u k ē n s. Līdz tam laikam jau nu vēl kā nekā varētu izlāpī-ties. Kārlis bij lāga puika. To derētu sagaidīt. Tu paturētu kontraku un visu uzraudzību, un viņš lai saimnieko.

M ā t e. Tāpat jau Edvarts arī var.

K a u k ē n s. Kas tā precējies kā viņš, tas arvien vairāk stāvēs priekš sievas un bērniem nekā priekš vecākiem. Pasaulē jau nu gan tā ir: ikkatram jāskatās uz priekšu. Uz turieni tā dzišanās, tur tās cerības, priekš tām tās pūles. Maz tādu, kam gribas pamest aci

atpakaļ, sak, kā tiem tur iet, kas man aiz muguras? Vai tu domā, māt, ka tavai vedeklai būs tik lokana galva?

M ā t e. Runā kā par zvēriem!

K a u k ē n s. Par cilvēkiem, māt, par dzīviem cilvēkiem.

Zelmiņa parādās vidus durvīs.

ASTOTAIS SKATS

Tēvs. Māte. Kaukēns. Zelmiņa.

Z e l m i ņ a. Viesi!

M ā t e. Vai Edvarts?

Z e l m i ņ a. Abi divi. (*Ienāk.*)

M ā t e. Tā tad atbraukuši gan. (*Prom.*)

T ē v s. Es jau biju noņēmis to māju atdot. Bet nu atkal... nāc, paskatīsies, man tur jaunajam zirgam tāda maza klipa, un tad parunāsimies vēl tā drusku.

K a u k ē n s. Kā tad jūs īsti salabāt pēc tik ilgiem gadiem?

T ē v s. Kā nu? Pienāca abi pie mums krogā ap deramdienām... plēsušies jau nekad neesam... un tā... Mātei jau pēc tā Edvarta vienādiņ sirds sāpēja.

K a u k ē n s. To var manīt. Hm!

Abi prom pa kreisai.

Z e l m i ņ a (*kas, pa tam gultu uzposuse, stāv brītiņu, domās nogrimuse, tad nopūzdamās*). Kā nu būs, kā nu būs! (*Iekrīt gultā un noslēpj gīmi spilvenā.*)

Edvarts un Ieva ienāk.

DEVĪTAIS SKATS

Zelmiņa. Edvarts. Ieva.

Z e l m i ņ a (*pietrūkstas stāvu. Mazu brīdi viņa ar Ievu maina mirklus. Tad ļoti pieklājīgi.*) Labdien!

I e v a. Labdien! (*Uz Edvartu pusbalsī.*) Tā laikam ir tā meitene?
E d v a r t s. Jā.

Zelmiņa gaida vēl tā kā kaut kā, bet, kad ienācēji cieš klusu, tad viņa, spilveni uzčubinājuse, lēnām iziet pa kreisajām durvīm.

DESMITAIS SKATS

Edvarts. Ieva. Tad māte.

I e v a. Vai gulēja, vai? Nu pagaidi vien, es tev gan ļaušu dienas laikā tā gulstavāt! Tādēļ jau šie arī nekur nevar tikt, ka pilna māja atkravas.

E d v a r t s. Klusu nu!

I e v a. Nedzird jau neviens. (*Apkārt skatīdamās un lakatu noņemdama no pleciem.*) Nekas, patikt man tie Indrāni patik. Ar istabu arī var pārtikt. Būs gluži laba dzīvošana.

E d v a r t s. Vēl jau nu neesi iekšā.

I e v a. Sirds man to vien saka, ka izies labi.

E d v a r t s. Lai nu izietu ar! Kas te būtu par strādāšanu! Tie tīrumi, tās pļavas! Es to platību pavisam jau biju aizmirsis. Te tu cilvēks varētu parādīt, cik tev spēka kaulos. Nolaista tā zeme arī nav, trūcis tikai vairāk drošības. Ā, kā es te saimniekotu! Pirksti jau ņirb, to iedomājot. Nudie.

I e v a. «Indrāniete» — tam vārdam pilnīga skaņa.

Māte ienāk ar piena krūzi rokā.

M ā t e (*uz Ievu*). Še nu dzer.

I e v a (*laiņni*). Paldies, paldies. (*Satver krūzi.*) Piens! Vai, māt,— es piena nevaru... ja būtu kāda lāsīte ūdens.

M ā t e. To tūliņ dabūsim. (*Iet. Apstājas.*) Bet varbūt tu, Edvart...?

E d v a r t s. Man nekā negribas, māt.

M ā t e. Tūliņ atnesišu, tūliņ! (*Prom.*)

E d v a r t s (*nosēzdamies*). Nesāc nu tās mātes tūliņ tā komandierēt, Iev.

I e v a (*mierīgi*). Ko t' šī kā duma: es prasu ko nodzerties, šī man pienu. Vai nu pienā var atdzerties!

E d v a r t s. Nu ja, viņa tak tev to labāko...

Līze ienāk pa vidu.

VIENPADSMITĀIS SKATS

Edvarts. Ieva. Līze.

L ī z e. Te viens mutes autiņš. Pacēlu to istabas priekšā. Laikam jau tavš.

I e v a (*iebāž roku ķešā*). Izkritis gan. Paldies, paldies. (*Paņem lakatiņu.*) Nez vai tas uz labu vai uz ļaunu?

L ī z e. Vai nu uz ļaunu! Tad jau uz labu, kad kaut ko atron.

E d v a r t s (*uz Līzi*). Tad jau nu šoreiz tev tas labums.

L ī z e. Kur nu es pie kā laba tikšu!

I e v a. Dabūsi varbūt labu saimnieci.

L ī z e. Tā jau man ir. Es labākas negribu... Ak tad tiesa gan, ka jūs atnāksot uz Indrāniem?

I e v a. Varbūt, ka atnāksim.

L ī z e. Tak jau ne šogad? Jurgis jau pagājis.

I e v a. Kas par to, ka pagājis. Bet tu tā iesaucies, it kā manis par saimnieci negribētu — ko?

L ī z e. Es... es... kad nu man taisnība jāsaka: negribētu gan.

I e v a. Par ko tad ne?

L ī z e. Man jau tāda nelaba mute. Es nekā sevī nevaru paturēt. Kas uz sirds, tas uz mēles. Un tu jau arī esot tāda špetna. Tad jau mēs nesatiktu.

E d v a r t s. Es iešu par šķirēju, kad sanāksat matos.

L ī z e. Ni jau, es palikšu labāk pie tās pašas vecās Indrānu mātes.

I e v a. Še kukuls, Līz. (*Ir izvilcuse no ķešas atvāžamo nazi un sieru, nogriež no tā gabaliņu un sniedz to Līzei.*) Vēl jau šopavasār siera nebūsi ēduse.

L ī z e (*plati*). Nē. Neesam vēl sējušas. Paldies. (*Paskatās sierā un patausta to.*) Labs gan. Bet ar to tu manis nepielabināsi. Ja tev

tas nazis arvien būtu tik ass un tā roka tik naska uz došanu... bet tā jau neesot vis.

I e v a (*laipni*). Vai, Līz, kā tu par mani runā!

L ī z e. To jau tu sen būtu dzirdējuse, ja tev aiz muguras būtu ausis.

Noliņš iebāž galvu pa vidus durvīm.

DIVPADSMITAIS SKATS

Edvarts. Ieva. Līze. Noliņš.

N o l i ņ š (*ļoti laipni*). Labdien! Lūdzu — vai zirgu nojūgt vai tam tāpat auzas padot?

L ī z e (*viņam garām paiedama*). Uja, cik tu nu nasks! (*Prom.*)

E d v a r t s. Nojūdz ar.

I e v a. Lai nu stāv vien tāpat. Ilgi jau laikam te nepaliksīm.

N o l i ņ š (*tuvodamies, glaimi*). Es domāju, jūs te paliksiet gan ilgi.

E d v a r t s. Kā tā?

N o l i ņ š. Nu, mēs jau arī tā drusku zinām... Nāciet, nāciet un palieciet, krusttēvam jau arī te vienam par grūt.

E d v a r t s. Redzēsīm, redzēsīm.

N o l i ņ š. Es jau jaunajiem saimniekiem novēlu daudz laimes! (*Palokās, prom.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Edvarts. Ieva.

I e v a (*dusmīgi*). Tas tik ir meitiets! Tūliņ vai ar dūri pierē! Tās es neturēšu!

E d v a r t s. Bet varena strādniece.

I e v a. Un lai viņa varenākā no varenām! Es tikko varēju novaldīties, nedevisse pretī. Tā lai mani satiek citā reizē!

Māte ienāk pa vidu ar ūdens krūzi.

Viņai seko tēvs un Kaukēns.

ČETRPADSMITAIŠ SKATS

Edvarts. Ieva. Māte. Tēvs. Kaukēns.

Māte. Še nu būs ūdens.

Ieva. Es nu gan tevi par daudz komandierēju, māt. (*Nem trauku un dzer.*)

Māte. Ko nu, ko nu!

Kaukēns. Tā jau veca lieta: jo retāki viesi, jo veiklākas nama mātei kājas.

Māte. Jo miļāki viesi, jo veiklāka nama māte, Kaukēn.

Kaukēns. Var i tā teikt.

Ieva. Kas jums par gārdu ūdeni! Tāds vēss.

Māte. Mums ķēķa galā ir aka. Tur ūdens nāk no zemes. Pie pirts ir otra, no tās smeļam lopiem.

Tēvs. Vai neapsēdisaties?

Edvarts. Sēdējām braukdami. (*Nosēstas.*)

Kaukēns un tēvs arī nosēstas.

Māte (*uz Ievu.*) Sēsties nu tu arī. (*Nosēstas.*)

Ieva. Gan jau. (*Paliek stāvēt. Maza pauze.*)

Kaukēns (*uz Edvartu*). Kam neienāci pie mums stallī un nepaskatījies Indrānu zirgos? Būtu tev tagad arī kaut kas ko uzlielit. Tā valodas vislabāk iesākas.

Edvarts. Tu sacīji, mēs esot reti viesi. Tādi nelūgti viesi drīkst virāt tikai istabas durvis. Uz kūti un klēti tiem jāgaida aicinājums. Bet kas tad te jau kaut ko uzlielījis?

Kaukēns. Tava sieva nupat slavēja Indrānu ūdeni.

Edvarts. Ak tā. (*Iesmejas. Pauze.*)

Ieva. Nu ko tad nu tā...? Valoda visiem tā kā iesaluse — ar visu lielīšanu. (*Dod mātei sieru.*) Vai nepalūkosi kukuļa?

Māte. Ak, miļā, ar acīm gan vēl labprāt, bet nez vai zobiem nebūs par cietu.

Kaukēns. Jā... Nu tade... ekur tēvs... Jūs jau nu abi te ciemo ties vien neesat atnākuši. Gribēsiet dzirdēt par to māju.

Edvarts. Izrunāties par to lietu jau nu gribējām.

Kaukēns. Tā lieta ir tāda: tēvs tos Indrānus vēl pats grib valdīt.

T ē v s. Jā, tā es domāju.

E d v a r t s (*mierīgi*). Pats valdīt? Cik ilgi tad tu pats viņus vairs valdīsi?

T ē v s. Kamēr... kamēr miršu.

E d v a r t s. Ā... Tad jau man nekas cits neatliks kā dzimteni atstāt.

T ē v s. Nākat uz Indrāniem, strādājat un saimniekojat. Peļņa lai krit jūsu makā, tikai to mantu es pats pārraudzīšu.

I e v a. Tā, tēv, mēs nevaram. Ja jau divi kaķi vienā maisā nesader, kur tad nu vēl četri. Tev iznāks ķildas ar Edvartu, man ar māti. Ni Edvarts zinās, kad krogā dzert glāzi alus, ni es, cik biezu riku nabagam lai griežu. Mēs ar aizbildņiem neesam apraduši dzīvot.

K a u k ē n s. Tiesa gan. Priekš kakta ar gultu, kuru līdz šim mežsarga mājā valdījāt, jums aizbildņu nebij.

E d v a r t s. Mēs, to kaktu valdīdami, tik daudz esam iekrājuši, Kaukēnu tēv, ka Smoļenskā varam iepirkties.

K a u k ē n s. Tad jau labi. Tad jau tur jāiepirkas vien būs, ja tēva noteikumi nepatīk.

I e v a. Es tikai nezinu, kam tad reiz tā māja kritis. Mēs jau nu vairs atpakaļ nenāksim. Un Kārlis arī paliks Pēterburgā.

M ā t e. Ko? Ko?

I e v a. Tā viņš raksta. (*Izvelk vēstuli no ķešas. Edvarts uz acimirkli ļoti pārsteigts, saņemtas ātri un sēd tad arī nolaistām acīm.*) Viens bagāts krievu kungs viņu esot iemiļojis un ielikšot viņu pēc zaldātiem labā vietā. Pelnišot sākumā piecdesmit rubļu par mēnesi. Tas jums tad vairs ņems Indrānus!

M ā t e. Un es viņu ar tādu gaidīšanu gaidīju! (*Slauka acis.*)

T ē v s. Tā viņš raksta?! (*Sniedzas pēc vēstules un skatās tajā brīdī kā sastindzis.*) Paskaties, Mātis. (*Dod Kaukēnam vēstuli.*)

K a u k ē n s (*paskatījies*). Tā jau gan tur stāv.

T ē v s. Un viņš ar savu roku tā raksta?

K a u k ē n s. Jā, tā es nezinu, es viņa raksta nepazīstu.

T ē v s. Kur Zelmiņa? Lai tā man to grāmatu izlasa priekšā.

I e v a (*vēstuli Kaukēnam izņemdama no rokas*). Ni jau! Svešas ganu meitenes savus degunus lai nebāž mūsu darīšanās! (*Iebāž vēstuli ķešā.*) Nāc, Edvart! Iesim! Mūs te tur par blēžiem.

M ā t e (*sabijusēs*). Kam nu tā, miļā, kam nu tā!... Runā tak nu, tēv! Kārlis uz Indrāniem nenāks.

T ē v s (*sēd galvu nodūris un pieri delnā atspiedis*). Nu tad jau nekas cits neatliks — jāatdod jums tie Indrāni būs.

K a u k ē n s. Zināms, bez vecāku un brāļa daļas. Tās jānoraksta pie tiesas.

T ē v s. Tās jānoraksta, tā gan.

I e v a (*uz Kaukēnu*). Ak tad tu mums to saticību gribi un gribi izjaukt, Kaukēnu tēv! Es tak neatminos, ka mēs ar Edvartu tev kaut ko būtu noblēdījuši.

K a u k ē n s (*smiedamies*). Šitāda kalpu sievu valoda tev nu, jaunā Indrānu saimniece, jāatmet. Tu pie sava tēva tik daudz gadu esi govis slaukuse un teļus dzirdijuse, tu zini, kā tie darbi darāmi. Es tādu laiciņu pie sarkanā galda esmu sēdējis. Es zinu, kā mājas atdod. Ko tu sauc par jaukšanu, to es saucu par kārtību. Kur kārtības neievēro, tur bez visas jaukšanas iznāk jucekļis. Un nu atkal tava reize runāt!

I e v a *taisās viņam atbildēt.*

E d v a r t s. Klusi nu tagad!

Līze ienāk no kreisās puses.

PIECPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Māte. Kaukēns. Edvarts. Ieva. Līze.

L ī z e (*struņi*). Nē, nu mana reize runāt! Kaukēnu tēv, vai tev vajaga meitas?

K a u k ē n s. Meitas? Ko tu...? (*Nepacietīgi.*) Mēs te tagad par citām lietām runājam.

L ī z e. Es arī tikai par tām pašām citām vien. Es te pie durvīm klausijos — kauna lieta klausities, jā, kauna lieta, — bet es, lūk, klausijos un dzirdēju, ko jūs te runājāt. Tas ir viens. Es pie jaunās Indrānietes neparko nepalikšu! Tas tas otrs! Un trešs: apdomā, tēv, ko tu dari! Kamēr viņiem tās mājas nevajadzēja, tamēr bij sabozušies kā eži. Tādi tie atkal izplētīsies, kad tavos taukos būs iesēdušies! Piemini manus vārdus!

M ā t e (*apsaukdama*). Līz, Līz!

L ī z e. Jā, tur nekas nelīdz! Taisnībai vajaga būt. Tu esi man laba bijuse, es gribu tev laba būt, kā jau nu es, muļķe, protu.

E d v a r t s (*pieceļas, uz Ievu*). Nāc projām!
I e v a (*ar zvērojošām acīm*). Ko nu mums vēl Indrānus atdot,
par tiem jau sen citi valda! (*Sāk ar lakatu posties.*)
L i z e. Jā, grozi vien tu savas acis — —
T ē v s (*bārgi*). Klusu, Liz! Ej! Tev te nav nekādas darišanas!
L i z e (*nikni uz tēvu*). Es tev atsaku! (*Ar dūri delnā iesizdama.*)
Tur man neviens nekā nevar padarīt! (*Prom pa kreisai.*)

M ā t e (*Ievu atturēdama*). Tā jau nu mēs jūs nelaidīsim pro-
jām, tā nelaidīsim. Vai tad nu mēs tādus vārdus, vai tad nu otram
muti var aizsiet!

E d v a r t s (*ir sataisījis un iet*). Ar Dievu!
K a u k ē n s. Sveiks!
M ā t e. Miļie... miļie... tēv, viņi aiziet!
T ē v s (*kad Edvarts jau durvis atvēris, pieceldamies*). Edvart!

Edvarts pagriežas atpakaļ.

Priekšsvars.

OTRAIS CĒLIENS

Pagalms Indrānos. Daudz koku, gan lielu, gan sīku. Ieva, ļoti vienkārši ģērbusēs, berž mājas priekšā piena traukus ar vīkšķi. Slauka pa reizei pieri, pasmeļ ar pavārnīcu ūdeni no spaiņa, nodzeras un berž atkal tālāk. Edvarts uznāk no lauka.

PIRMAIS SKATS

Ieva. Edvarts.

E d v a r t s (nometas slābani uz sola pie galdiņa). Eh!... Saulīte tas gudrākais kungs pasaulē. Atņem tev ar laipnību beidzamo spēka lāsīti. Visa miesa tik smaga. Pa!... Siens tūliņ būs izārdīts. Pusdienas uz pļavu nenes. Ēdisim tepat.

I e v a. Būs ar tūliņ gatava. (Edvarts pieceļas.) Neskrien nu vairs projām.

E d v a r t s. Jāpieved vēl pie šķūņa vakar saliktās gubas. Atnācu tik sakām pakal.

I e v a. Tās jau arī Ēdžiņš varēja nonest lejā. Es tak viņu pirmiņ nosūtīju uz pļavu.

E d v a r t s. Bija jau ar tādu strēķi. Bet tad ar Noliņu sāka plosīties un nozuda.

I e v a. Hm.

E d v a r t s. Nav gan no viņa kā strādnieka ne velna.

I e v a. Pagaidi tak nu, lai paaugas, ko nu jau no tāda puikas gribi!

E d v a r t s. Ak, es runāju par Noliņu.

I e v a. Tur tēvs vainīgs. Ielaidis viņu par daudz. Bet kur tad nu arī šos laikos tie labie!

Tālumā norīb šāviens.

E d v a r t s (*paskatās uz to pusi, no kuras troksnis atskanēja*). Tāds cilvēks stipri darbu atvelk atpakaļ. Un te visas pamales sauc pēc darba. Gribētos, lai vai vēl divas rokas būtu pie pleciem.

I e v a (*berž ar atjaunotu sparū*). Grūts mums tas iesākums gan rādās.

E d v a r t s. Grūts būs gan. Vasarājs nemaz negrib steigties. Miežu lauki vēl tik tukši.

I e v a. Sviesta arī nekrājas necik. Es jau nu g a n taupu, g a n taupu, bet tikpat drīzumā vēl uz Rīgu nav ko domāt.

E d v a r t s. Laime, ka bankas maksāšanas varēju nolīdzināt ar vecu naudu.

Edžiņš uznāk no lauka.

OTRAIS SKATS

Ieva. Edvarts. Edžiņš.

E d v a r t s. Vai neredzēji, Edžiņ, kas tur šāva?

E d ž i ņ š. Noliņš. Es krūmos iztraucēju zaķi, un šis gribēja nošaut. Bet netrāpīja.

E d v a r t s. Tu biji krūmos? Par ko tad neatsaucies, kad es saucu? Gribēju, lai tu atnes melņa sakas.

E d ž i ņ š. Es nedzirdēju.

E d v a r t s. Nemelo nu un nekavē darba ar blēņām. Kur tad šim tā plinte radās? Laikam tu aiznesi?

E d ž i ņ š. Pats bij aiznesis.

E d v a r t s. Siena ārdītājs ar plinti plecos! (*Iet uz lauka pusi.*)

I e v a. Neej nu vairs uz pļavu.

E d v a r t s. Nu tad nodrāzišu vēl kādu grābekļa zariņu. (*Aiziet ap mājas stūri.*)

E d ž i ņ š (*nosēstas uz galda malas*). Man gribas ēst. (*Ieva skalo vannītē traukus. Edžiņš saliek kājas krustiski un šūpo tās.*) Māt, ēst gribas!

I e v a. Tūliņ būs pusdiens.

E d ž i ņ š. Tā tu vienādiņ saki. Bet jāgaida, ka nevar i sagaidīt!

I e v a. Kad nevari sagaidīt, tad ej uz pagabiņu un iedzer kādu krūzīti piena.

E d ž i ņ š. Vienumēr to pienu! Vēmas jau nāk! Dod atslēgas!
(*Pieiet pie Ievas un izņem no ķešas atslēgas. Ieiet istabā.*)

I e v a (*viņam pakaļ nosaukdama*). Atstāj nu otrai reizei arī vēl kādu graudiņu!

E d ž i ņ š (*iekšā*). Vai nu visus paņēmsū! Visu jau nu neņēmsū!

TREŠAIS SKATS

Ieva. Guste.

G u s t e (*iznāk no ķēķa ar lielu bļodu*). Biezaputra tā kā drusku piedeguse. (*Noliek bļodu uz galda.*)

I e v a. Jau atkal! Tev arī, Guste, tagad domas citur vien stāv.

G u s t e. Kur nu citur. Tas jau, kamēr es gaļu cepu. Nebūs jau diezgan gaļas.

I e v a. Es tak nogriezu krietnu šķēli.

G u s t e. Iztecēja taukos.

I e v a. Kad tik Edvartam kāds gabals. Un to liesumiņu Edžīnam. Mums citiem, ka tik ko nosmeķēties.

G u s t e. Noliņam tak arī vajaga.

I e v a. Tas nu šoreiz nav pelnījis. Bet lai nu iet... Večiem gan tikai taukus vien. Tie šoreiz var iztikt. (*Guste grib atkal aiziet.*) Nes nu to bļodu istabā. Kas nu te tagad tādā karstumā ēdīs. Un nepārmij Edvarta gabalu ar Noliņa kā viņreiz. (*Ir darbu pabeiguse, noslauka rokas.*) Pag, es labāk pate... (*Paņem bļodu un ieiet istabā.*)

G u s t e. Gaļa jau vēl ķēķī! (*Iet atkal uz ķēķi.*)

N o l i ņ š (*aiz skatuves, dziedādams*). Fidrā, fidrā, fidralalā! Un noņem savu cepurīt!

Guste apstājas.

CETURTAIS SKATS

Guste. Noliņš.

N o l i ņ š (*uznāk no lauka ar plinti plecās*). Pusdienu gatava?

G u s t e. Ir... Ujā, kur tad tu ar plinti?
N o l i ņ š. Sienu ārdīju. Tā tagad jaunākā mode. Kas būs?
G u s t e. Biezaputra.
N o l i ņ š. Kas vidū? Sviests?
G u s t e. Speķis.
N o l i ņ š (*ar saviebtu ģīmi*). Ā! Sadzeltājis! Pē! Fui!
G u s t e (*viņam tuvāk pieiedama*). Es tev... tur ķēķī...
bļodiņā... tādu mazu gabaliņu gaļas...
N o l i ņ š. Kurā vietā?
G u s t e. Uz plaukta pašā kaktā.
N o l i ņ š (*diezgan vienaldzīgi*). Ka tik saimniece nemana.
G u s t e. Nemanīs vis.
N o l i ņ š (*sāk smieties*). Fidrā, fidrā, fidralalā! Un satiek vienu
ganu meit'!
G u s t e (*smejas*). Ko tu smeji?
N o l i ņ š. Tas tā skunstīgi: viena māsa rauš uz vienu pusi,
otra — uz otru.
G u s t e. Ko nu es varu pieraust... Gājējam tak arī pa reizei
vajaga sava labāka kumosa. Ieva jau tā kā drusku par cietu.
N o l i ņ š. Un par bārgu. Es jaunās Indrānietes vārda citādi
nevarētu uzrakstīt kā ar divi i — sit mani nost!
G u s t e. Ar divi i?
N o l i ņ š. Jā. Vai zini, kas tad iznāk? Indiāniete.
G u s t e. Noliņ! Nudie, vēl izdzirdīs!

Edžiņš iznāk no istabas.

Guste ātri prom istabā.

PIEKTAIS SKATS

Noliņš. Edžiņš. Tad māte.

E d ž i ņ š. Oliņ, Noliņ, klau, es tev kaut ko teikšu!
N o l i ņ š. Nu ja...
E d ž i ņ š (*novelk viņu uz sola, uzsēstas Noliņam uz ceļgala un
apliek viņam roku ap kaklu. Viņam acīs skatīdamies, sirsnīgi*).
Neprecējies vis vēl!

N o l i ņ š. Precēties! Es? Kas tad tev?

E d ž i ņ š. Ak, es zinu gan! Kad divi tā arvien kopā, tad drīz nāk kāzas. Man Guste nepatīk.

N o l i ņ š (*smiedamies*). Man arī ne.

E d ž i ņ š. Bet par ko tad jūs tā?

N o l i ņ š. Vai tad mēs ko? Ko tad? Mēs tak itin nekā...

E d ž i ņ š. Ej tu... Bet es jau viņai tevis nedošu. Dzīvosim vēl tāpat. (*Izvelk cukura graudu no ķešas un iebāž to Noliņam mutē.*)
Bet ērmoti, ka tie citi tevis lāgā neieredz.

N o l i ņ š. Labiem cilvēkiem arvien tāda liksta.

E d ž i ņ š. Vai tu esi labs?

N o l i ņ š. Nu, saki tu pats!

Māte ar ganu kulīti kaklā uznāk no lauka puses un ieiet ķēķī.

E d ž i ņ š (*drusku padomājis*). Man tu izliecies tāds... tāds... ak, es nezinu. Man tikai dusmas, ka citi tevis neieredz. Ka varētu aizbraukt kaut kur tālu projām, kur mežos var dzīvot un ar plintēm iet un šaut, cik patīk. Tur mēs uztaisītu tādu būdu un gulētu uz sausām sūnām. Tad tu būtu tas virsnieks un nopirktu sev jaunu plinti. Un es ar šito — katram, kas mums ceļā gadītos: «Stāvi, citādi šaušu!» Katram, kas ceļā gadītos (*māti ieraudzīdams, kas no ķēķa atkal iznāk, un piepeši uz viņu mērķēdams*), — stāvi, citādi šaušu!

M ā t e (*ieklīdzas*). Vai Die! (*Aizvirzās sāņus un nozūd aiz mājas.*)

Tēvs tai pašā acumirkļī ir uznācis no lauka puses.

SESTAIS SKATS

Noliņš. Edžiņš. Tēvs. Tad māte.

T ē v s. Edžiņ!

N o l i ņ š (*kas Edžiņu aiz elkoņa bij gribējis notvert, reizē ar tēvu*). Ko nu!

Edžiņš nolaiž apjucis plinti.

T ē v s (*piesteidzas Edžiņam klāt, izraun plinti no rokām un iesit viņam. Dusmīgi*). Vai tu negudrs, zeņķi!

Edžiņš iemetas ātri istabā.

T ē v s (*plinti aplūkodams. Ļoti dusmīgi*). Nudie, viens stobrs vēl pilns. Tā tava plinte. Ko, velnu, jūs ar viņu gribējāt darīt?

N o l i ņ š (*mīksti*). Man viņa bij līdz... pļavā...

T ē v s. Pļavā? Tu arī cita nekā nezini, Noliņ, kā blēņas vien, blēņas vien! Es domāju, nu tu reiz mitēsies, Edvarta rokās nācis, bet nekā. Ko tad tai pļavā gribēji šaut?

N o l i ņ š *nolaiž acis un cieš klusu.*

Māte atkal uznāk.

T ē v s (*drusku apmierinājies*). Ej nes, liec viņu nost!

N o l i ņ š (*paņem plinti un iet. Laipni, apstādamies*). Tam puikam tas gan nāca tā gluži vai negribot. (*Prom aiz istabas.*)

T ē v s. Vai stipri sabijies?

M ā t e. Vecam jau nu no nāves nav jābīstas. Bet no tās, kas plintes stobrā, man vienumēr pārskrējuši drebuli... Biju jau piekususe no ganišanas, redzēji, pretī nākdams, kā lopī bizenēja. Bet nu man kājas kā nosistas. (*Apsēstas.*) Un vai nu tās iedomas, vai: acis arī pēkšņi palikušas tā kā vēl tumšākas.

T ē v s. Es runāšu ar Edvartu par dakteri un par to ganišanu.

M ā t e. Un par sevi arī, tēv. Tu jau tagad vēl vairāk noskrieņies, nekā kad viens pats biji. Vakarnakt tu tā žēli pa miegam vaidēji.

T ē v s. Tā pagrūtāk jau nu gan iet. Edvarts tāds nepacietīgs. Tai naudai, ko tas bankai samaksājis, viņš skrien pakaļ kā mednieks zaķam.

M ā t e. Un aizmirst, ka mēs vairs nederam par dzinējiem. Es ilgāk nevaru. Un par ko? Par ko viss šis jaunais jūgs? Par tādu paldies!

Ieva iznāk no istabas.

SEPTĪTAIS SKATS

Tēvs. Māte. Ieva.

I e v a. Ko tad tu tam puikam, tēv? Par ko tu viņam siti?

T ē v s. Par to, ka viņš to bij pelnījis.

I e v a. No kura laika tad tev brīv tā palaist rokas?

T ē v s. Vai tu ar zini, ko viņš izdarījis, ka šitā runā?

I e v a. Un lai viņš nezi' ko būtu nodarījis, tad tomēr tu neesi tas sodītājs, bet es tā būšu. Liela nelaime, ka šis drusku plinti pacilāja. Ja jau tev tie pirksti niezēja, būtu labāk tam otram uzcirtis. Bet kur nu, tas jau ir tas neaizskaramais.

T ē v s. Liec to otru tagad mierā, tas šoreiz nebij vainīgs.

I e v a. Vai nu tu viņa neaizstāvēsi!

T ē v s. Nu ko tad viņš padarījis? Vai viņš tam puikam plinti iespiedis rokā vai uz ko mudinājis?

I e v a. Un tas puika? Vai viņš ko nošāvis, ko aizšāvis?

T ē v s. Ak, vai tad tik šis būtu apgrēkojies, ja māte būtu jāliek zārkā?

I e v a. Tu tā kliec, it kā viņa jau tur gulētu. Kliec vien, kliec, ja mēles nevari pievaldīt. Bet roku tu uz priekšu tā vairs nepalaid — to es tev saku!

T ē v s (*lielās dusmās*). Tas taču...! (*Pie durvīm.*) Edvart!

M ā t e. Necel nu naida, tēv, necel nu naida! Man jau nu nekas nenotika, lai nu tad viss par labu.

Edvarts iznāk no istabas.

ASTOTAIS SKATS

Tēvs. Māte. Ieva. Edvarts. Tad Edžiņš.

T ē v s. Edžiņš te nupat ar Noliņa plinti — —

E d v a r t s. Es zinu. Viņš par to dabūja siksnas.

I e v a. Siksnas! (*Iesmejas dusmīgi, ātri prom ķēķī.*)

T ē v s (*pēc mazas pauzes, norimdams*). Tad nu viņš šoreiz saņēmis divkārtīgu sodu. Ātrās dusmās man arī paslidēja roka.

E d v a r t s. Zinu, zinu. Tu redzi, kas no tā izceļas. Lai tādēļ labāk tādas lietas uz priekšu nenotiek!

T ē v s. To jau sevī biju apņēmis, iekams Ieva sāka bārties. Viņa mani nupat stipri sarāja.

E d v a r t s. Edžiņ!

M ā t e. Nesauc nu, kamēr puikam vēl pilnas acis kauna.

E d v a r t s (*stiprāk*). Edžiņ!

*Edžiņš izlien no istabas un paliek ar nodurtu galvu
pie durvju stenderes stāvam.*

E d v a r t s (*pēc mazas pauzes*). Nu?

*Edžiņš nekustas. Ieva atkal iznāk no ķēķa
ar bļodiņu rokā.*

E d v a r t s (*Edžiņam uzkliegdams*). Vai būs vai nebūs?

I e v a. Kas tad? Kas tad? Vai jāpielūdzas arī vēl? Pagaidiet, te tūliņ vēl vienam būs jāpielūdzas. Lai notiek reizē! (*Uzmet bļodiņu uz galda.*)

E d v a r t s. Ej, nejaucies starpā.

I e v a. Nu nu, nu nu, tas puika jau nu man tāpat pieder kā tev. Bet es par to nekā. Lai nu arī tā paliek tava darišana! Sit vai zemē. Man te cita lieta... Māt, ķēķī pie vadža ir tava ganu kulīte.

M ā t e. Jā, govīs sadzinuse, to nupat tur piekāru.

Edžiņš klusām nozūd.

I e v a. Un, ieraudzīdama katliņā uz trijkāja gaļu, tu to liesāko un labāko gabaliņu nogriezi un ieliki ekur še bļodiņā, un nobāzi to kaktā uz plaukta. Hm! dzirdi arvien: vājas acis, vājas acis — priekš šitādiem darbiem tad laikam aizņemies no kaķa?

M ā t e (*ievaidēdamās*). Vai Dieviņ, vai Dieviņ!

T ē v s. Vai tad māte vien tur ķēķī bij? Kas to gaļu cepa?

I e v a. Kas cepa?

T ē v s (*pieiet pie durvīm*). Guste, panāc šurp!

*Guste iznāk, Noliņš arī parādās un
paliek durvīs klausoties.*

DEVĪTAIS SKATS

Tēvs. Māte. Ieva. Edvarts. Guste. Noliņš.

Tēvs. Tu cepi pusdienai gaļu?

Guste. Es cepu.

Tēvs. Un noliki šito bļodiņu kaktā uz plaukta?

Guste. Kurā kaktā? Ķēķī? Es nekādas bļodiņas neesmu likuse. Cik tur tās gaļas bij, tik es tai katliņā atstāju.

Tēvs. Un tu, Noliņ, arī nekā no tās gaļas nezini?

Noliņš. Es šodien savas kājas ķēķī neesmu iecēlis. (*Nozūd. Guste viņam pakaļ.*)

Tēvs. Tad es tev teikšu, Iev, kā tā lieta notikuse: tu pate viņu esi izdomājuse! Tu māti gribēji apmelot. Kad nevarēji tā puikas nekādi aizstāvēt, tad vismazāk gribēji parādīt: re, kāda viņa zagle! Kauns un grēks!

Ieva. Negrēko nu vien pats, tik tukšu muldēdams. Bij ar man liela vajadzība viņu nomelnot! Bet prasi tak labāk, iekams tu man kriti virsū, — vai viņa pie tās gaļas pirksta nav piedūrose? Vēl jau nekā nav sacījuse.

Māte (*asaras aizardama*). Kad nu man jātaisojas, jātaisojas tās vedeklas priekšā, tad jau jāsaka skaidri: es ķēķī vairāk netiku aizskāruse kā to vadzi, uz kura savu kulīti uzmetu. Bet, ja nu es arī to gaļas gabaliņu būtu paķēruse, vai tad nu tādēļ būtu jātaisa tāda liela izmeklēšana! Tepat četras nedēļas no vietas tagad esmu ganos nogājuse un cibiņā sviesta neesmu redzējuse. Neesmu par to ne vārdiņa ieminējusēs. Tad jau nu gan par tādu gabaliņu gaļas, kas iet pie sirds, nebūtu jāsaceļ nekāda brēka. Nopelnījuse to jau nu gan būtu.

Ieva. Nedomā, ka tev vien tas gavēnis bijis. Mēs visi tikpat maz tā sviesta esam redzējuši kā tu. Gribēju tak cik necik iekrāt priekš pārdošanas. Naudas mājā tikpat kā nemaz nav. Bet, kad nu tu ar to mīksto pienu nevari iztikt, ielikšu tev uz priekšu arī pa sviesta pikam.

Tēvs. Tas nebūs vajadzīgs, jo māte vairs ganos neies.

Edvarts. Par ko ne?

Tēvs. Kad Edžiņš saslima, tad viņa gāja tā puikas vietā. Nu tas jau kopš divām nedēļām vesels, nu viņš atkal pats var iet.

I e v a. Vai nu viņš bez darba apkārt blandās! Tāpat palīdz, kur var: pie siena kašanas, pie gubu vešanas. Tagad katram jādara, cik spējams, — pats lielais darba laiks.

T ē v s. Viņa jau arī darīs, cik spēš, bet ganos viņa vairs neies. Viņai jātaupa acis.

M ā t e. Jā, tās man jātaupa.

I e v a. Ganos iet tak nav grāmatā lasīt. Vai nu paskaties tukšā norā, vai kad tur desmit, divpadsmit govu virsū, acīm tas tak viens daudzums.

T ē v s. Bet, kad vējš pār noru pūš, tad tas nav viens daudzums, vai māte stāv noras malā vai sēd istabā.

M ā t e. Un tad jau es arī vairs lāgā neredzu. Tā gan dažam tāda smiekla lieta. Bet tādēļ viņa nepaliek nepatiesa. Viss tā kā miglā vien tinas.

E d v a r t s. Un šitā migla taisni šodien tā sabiezēja, ka laikam pat i pēcpusdienas cēlienu vairs neiesi ganos?

M ā t e. Nē, neiešu gan vairs. (*Prom istabā.*)

T ē v s. Un es jau sen gribēju prasīt zirga, ko māti vest uz dakteri.

E d v a r t s. Arī tūliņ šodien pēc pusdienas vedīsi?

T ē v s. Tagad pa siena laiku jau vislabāk iekrīt. Zirgi stāv brīvā.

E d v a r t s. Bet cilvēku vajaga. Kā tad lai sametam kaudzi, ja tevis un mātes nebūs?

T ē v s. Pabeigsiet rītā.

E d v a r t s. Un ja siens aizlīst? Ērmoti, kā tu runā!

T ē v s. Kā mežā sauc, tā atskan.

E d v a r t s. Tās nieka šķēlītes dēļ tak nu neturēsi naida.

T ē v s. Jo plānāku tu to šķēlīti taisi, jo biezāki top viņas dēļ runātie vārdi.

I e v a. Jā, un ievēro, tos nav Noliņš teicis. No tā viņi jau būtu aizmirsti.

Edvarts pamāj nepacietīgi, Ieva grib aiziet, bet paliek tad pašā skatuves dibenā stāvot un klausoties.

E d v a r t s. Es jau nu no savas puses to puiku nopēru vis... gribēju pat, lai viņš nolūdzas.

T ē v s. Ja viņš to būtu darījis, tad labums no tā būtu nācis viņam pašam un ne mātei. Jo lielāka pazemošanās pēc padarīta nedarba,

jo stiprāka savaldišanās priekš nedarīta. Ja tu to Edžiņu mātes dēļ
siti, tad labāk būtu viņu noglāstījis.

E d v a r t s. Šitā runādami, mēs pie nekāda gala netiksim.

T ē v s. Kāda gala tad mums vajaga? Mēs jau esam galā.

E d v a r t s. Un tad tu mātes par tiesu vairs nelaidīsi ganos?

T ē v s. Nē. Un pats arī vairs tā neiešu kā līdz šim. Esam par
vājiem.

E d v a r t s. Tēv, apdomā, tad man jāņem algādzis. Un ar ko lai
viņu algoju? Paskaties manās druvās!

T ē v s. Tās atzels, lai tik uznāk lietus.

E d v a r t s. Un ja neuznāk?

T ē v s. Tad tas būs Dieva sods, kas jāpacieš. Tas katru reizi nav
uz ļaunu. Es esmu sauso gadu kā tukšinieks pārdzīvojis un ne-
esmu izputējies. Un par to algādzi — tā nevajadzēs, ja neraksi tā
lielā grāvja.

E d v a r t s. Bet bez tā tas pļavas gabals nekam neder. Tas
ūdens ir jānolaiž.

T ē v s. Izdarīsi to nākamgad.

E d v a r t s (*nepacietīgi*). Ak, nākamgads jau manis gaida ar
desmit citiem darbiem!

T ē v s. Dari otrtik, ja tev tas spēks. Bet neprasi, lai es nesu,
ko vairs nevaru celt.

E d v a r t s. Un tu gribi, lai tev to ticu?

T ē v s. Vai es tevi kādreiz esmu apmelojis?

E d v a r t s. Ja to vēl nekad neesi darījis, tad tu to tagad dari.
Šorīt vēl dūšīgi gājēji, pēc ķildas uzreiz kā vētras nopļauti! Vai
zini, kā jūsu vājumam īstais vārds? Spītība! Jūs man gribat
iespītēt!

I e v a (*no dibena*). Tiesa gan, iespītēt, vairāk nekā!

T ē v s (*ļoti sakaitināts un aizskārts*). Ko es nupat sacīju, tas
jau sen bij nodomāts. To tu rītu vai parītu būtu dzirdējis i bez tās
ķildas. Tā tikai man ātrāk atraisīja mēli. Mēs iesim, kad atkal varē-
sim. Tagad mums vajaga atpūtas. (*Iet. Apstādamies.*) Kad varēšu
dabūt zirgu?

E d v a r t s. Priekš kā?

T ē v s. Ko uz dakteri braukt.

E d v a r t s. Zemniekam siena laikā nav vaļas slimot. Klēts

priekšā ir vecs, viegls grābeklis: ņem un brauc ar to pēcpusdienā pa pļavu!

T ē v s (*skatās brīdi Edvartā. Tad ar dusmām un sāpēm*). Paldies, dēls, paldies! (*Aiziet uz lauka pusi.*)

I e v a (*uz priekšu nākdama, laipni*). Nāc pusdienā, Edvart!

Priekšgars.

TREŠAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmā cēlienā.

PIRMAIS SKATS

Edvarts. Irbe.

E d v a r t s (*cigāru pīpēdams*). Es nezinu, Irbes kungs, — tie koki jums tak priekš drīzas izstrādāšanas būs par zaļiem.

I r b e (*sēd pie galda un raksta*). Man ir laba kaltētava. Bez tam tik pārāk drīz man viņu arī nemaz nevajaga. Kamēr izglābto materiālu sastrādāšu, paies labs laiciņš.

E d v a r t s. Laime, ka tas ugunsgrēks atgadījās dienā.

I r b e. Tā ir viena laime nelaimē. Otra ir tā, ka pie jums tik daudz koku atronu, ko vietā pirkt. Citādi par tiesu nezinātu, kā savu līgumu ar baronu lai izpildu. Būtu laikam materiāls jāved no Rīgas.

E d v a r t s. Un tas jums iznāktu nāvīgi sālīts.

I r b e (*smiedamies*). Nu, par jūsu sāli arī nevaru sūroties. Pēc pavirša aprēķina, es jums vismaz ar saviem simts rubļiem pārmaksāju.

E d v a r t s. Nu, nu!

I r b e. Ā, jūs to paši labi ziniet. Ne par velti jūs ar mežsargu tik ilgi esiet dzīvojuši zem viena jumta. (*Pārlasa rakstīto un sniedz tad papīru Edvartam.*) Lūdzu.

E d v a r t s (*lasa*). «Ar šo apliecinu, ka galdniekam Jāņam Irbam esmu pārdevis visus lietu kokus, kuri atronas ap Indrānu māju... (*viņa balss pāriet neskaidrā dudzināšanā*), un ka esmu saņēmis piecdesmit rubļu lielu rokasnaudu.» Labi. (*Paņem spalvu un raksta.*) Tā, te ir paraksts. (*Dod Irbam papīru atpakaļ.*)

I r b e (to ķešas grāmatā ielikdams un Edvartam naudu do-
dams). Un te būs rokasnauda.

E d v a r t s. Paldies. (*Pārskaita naudu.*) Tā tad jau rītdien va-
riet braukt pakāļ. Nedēļas laikā viss kā ar slotu būs noslaucīts.

I r b e. Labi, labi. (*Pieceļas.*) Tad jau nu mūsu veikals kārtībā.
Man šodien vēl darīšanas trīs četrās citās vietās. Tādēļ sveiki!

E d v a r t s. Uz redzēšanos!

Irbe iet, Edvarts viņu pavada uz durvīm.

E d v a r t s. Un, ja jūs kādu no mājeniekiem ārā satiekat,
lūdzu... par mūsu veikalu... ciešat klusu.

I r b e. Kā vēlaties. Sveiki! (*Prom.*)

Edvarts nāk atpakaļ un pārskaita vēlreiz naudu.

Māte un Kaukēns ienāk no saimes istabas.

OTRAIS SKATS

Edvarts. Māte. Kaukēns.

*Edvarts ātri nolaiž roku ar naudu, pieiet pie skapja un ieslēdz
naudu skapī.*

K a u k ē n s. Labdien!

E d v a r t s (*struņi*). Labdien!

*Māte apgriežas, it kā gribētu atkal iet atpakaļ, bet pa tam
Edvarts ātri pa vidus durvīm atstāj istabu.*

K a u k ē n s. Šur braukdams, domāju, papriekšu runāšu ar
Edvartu un tad tikai piesolišu tev zirgu. Bet, kā redzams, tad runāt
vēl par agri. Tādēļ sataisies, ka vari braukt uz dakteri. (*Nosēstas.*)

M ā t e. Tu mani gribi vest? Vai Dieviņ!

K a u k ē n s. Jā, es pats tevi aizvedīšu.

M ā t e. Paldies, paldies, Kaukēn, bet nez vai tomēr nebūs
labāk, ja es nebraukšu. Tēvs tā pirmās dusmās aizsteidzās uz tevi,
ka nemaz nepaguvu atgīsties. Vai nu es nedēļu agrāk vai vēlāk

aizbraucu, tur liela nelaime nebūs. Bet, ja tagad tev paklausīšu, tad Edvarts paliks vēl niknāks. Un es gribētu miera. Vai nu uz visiem laikiem nīdušies. Gan jau atkal salabs, un tad es gan to zirgu dabūšu. Tādēļ paldies vēlreiz par tavu... tu esi braucis mūs apciemot, un tā viss būs labi.

K a u k ē n s. Lai Dievs dod! Ir jau nu tā: jo mazāk vāti plēš, jo ātrāk tā sadzīst. Ja tikai tēvs būs ar mieru.

M ā t e. Gan es viņu pierunāšu.

K a u k ē n s. Nu kā tad citādi iet?

M ā t e. Labi, labi, nu jau man tas saimnieces slogs no kakla nost, nu varu atpūsties.

K a u k ē n s. Tēvs stāstīja, tev bijis jāiet ganos.

M ā t e. Pāri dieniņu, kamēr Edžiņš bij slims.

K a u k ē n s. Neielaižiet vien to jauno saimnieku. Ko jūs tagad dariet aiz laba prāta, to tie vēlāk prasīs kā pienākumu.

M ā t e (*jokodamās*). Mums jau nu viss kontrakā stingri norakstīts.

K a u k ē n s (*tāpat*). Tikai par to naidu tur nekas nestāv. Tas nav nodrošināts un tādēļ atkal gluži negaidīts kā lapsene no pūžņa var izsprukt un iedzelt.

Zelmiņa ienāk.

TREŠAIS SKATS

Māte. Kaukēns. Zelmiņa.

K a u k ē n s. Skaties! Zelmiņa! Tu arī te! Nu, kā iet jaunā vietā? Vai skolotāja kundze dod tikpat daudz darba kā pamāte pelnrušķei?

Z e l m i ņ a. Tad jau es tagad nevarētu būt šite.

K a u k ē n s. Labi, ka māti apciemo. Kukuli tak arī atnesi?

Z e l m i ņ a. Vai nu bez kukuļa.

K a u k ē n s. Kamēr māte to palūkos, tikām es vēl kādu vārdu ar tēvu. (*Iet.*) Ak jā, gandrīz būtu piemirsis: labas dienas, māt, no Lizes.

M ā t e. Paldies.

Z e l m i ņ a. Vai Indrānus vēl bieži piemin, Kaukēnu tēv?

K a u k ē n s. Gaužas pēc tiem arvienu vēl kā bērns pēc nozagta šūpuļa. (*Iziet pa saimes durvīm.*)

Z e l m i ņ a (*piesteidzas pie mātes un nobučo tai roku un vaigu*). Māt, mīlo māmiņ!

M ā t e. Meitiņ, meitiņ!

Z e l m i ņ a (*viņā ar žēlumu noskatījusēs*). Es jau tikos ar tēvu... Tu brauksi ar Kaukēnu?

M ā t e. Nē. Negribas tak tūliņ pasaulē izlaist, ka mēs nīdušies. Vēl jau jālūko salabt. Ak, Zelmiņ, mums neiet labi. (*Raud.*)

Z e l m i ņ a (*ļoti mīksti*). Neraudi nu.

M ā t e. Laid, laid, sirds citādi noslīks asarās. Tēva priekšā man jau jāsatūras, un šiem es tak arī savu žēlabu nevaru rādīt.

Z e l m i ņ a. Vai tad viņi par tiesu tik slikti?

M ā t e. Ieva priekš manis tik salta kā ledus gabals sprēgoņā. Un tas Edvarts, tas ar visu varu grib palikt bagāts, un, kad nu tā neiet, kad tā neaug, tad tam arī sanāk dusmas, kur nevajadzētu.

Z e l m i ņ a. Labi, ka visu pie tiesas norakstijāt.

M ā t e. Jā, tur jau nu viss norakstīts, i par rūmi, i par uzturu. Līdz šim jau nu gan tāpat kopā ēdām. Es arī savas govys neslaucu. Tikai vakar vakarā Ieva sacīja, lai ejot savu govī apkopt. Tad nu šorīt arī pate savu katliņu izvāriju, kā jau daždien iebūviete.

Z e l m i ņ a (*pieglauzdamās*). Vai zini ko, māt? Kad es būšu izmācījusēs šūt, tad noņemsim kaut kur istabiņu un tur mēs visi trīs dzīvosim. Tēvs vīs, tu adīsi, un es šūšu. Tad redzēsi, kā būs!

M ā t e. Kaut jel tas Kārlis pārnācis!

Z e l m i ņ a (*vilcinādamās*). Man... man no Kārļa vēstule.

M ā t e (*ātri*). Ej jel! Ko tad šis raksta?

Z e l m i ņ a. Tā savādi raksta... ka nekā no tā labā krievu kunga un tās vietas nezinot. Un kas jums to esot stāstījis? Es izlasīšu priekšā. (*Bāž roku ķešā.*)

M ā t e. Nē, nē, pagaidi... Ak tā viņš raksta! Un ko tad šie stāstīja! Dievs Tēvs, Dievs Tēvs... Vai tu par to grāmatu tēvam jau minēji?

Z e l m i ņ a. Netiku vēl.

M ā t e. Nu tad nesaki arī nekā. Viņam vēl pilna sirds dusmu par vakardienu. Lai pāriet tās! Un grozīt tur tā kā tā vairs nekā nevar. Dievs Tēvs, Dievs Tēvs, tāda Edvarta, tāda Edvarta!

Z e l m i ņ a. Es nemaz nezināju, ko lai daru. Vai tev par to lietu stāstīt vai ne.

M ā t e. Kā nu nestāstīt! Ja es nezināšu, ko Kārlis domā, kas tad lai zina! Vai viņš neraksta, ka par mums ir dusmīgs? Beidzamā laikā nekādu ziņu nav laidis.

Z e l m i ņ a. Viņš jūs piemin tikpat mīļi kā arvien.

M ā t e. Izlasīsi man tak to grāmatu priekšā. (*Zelmiņa velk vēstuli no ķešas.*) Nē, nē, šite ne. Aiziesim kaut kur...

Tēvs ienāk.

CETURTAIS SKATS

Māte. Zelmiņa. Tēvs.

T ē v s (*redzēdams, ka Zelmiņa vēstuli ātri iebāž atpakaļ ķešā*). Nu, Zelmiņ, ko tad tu tur? Nebāz nu tā kukuļa atpakaļ.

M ā t e (*jokodamās*). Tāds kā... Kur tad šī lai ņem kukuli?

Z e l m i ņ a. Nu, kad tēvs jau pamanijis (*izvelk vīstoklīti no kabatas*)... tad še arī, māt.

M ā t e (*attaisīdama*). Cukurs!

Z e l m i ņ a. Tu viņreiz sacīji, neesot vairs priekš drapām, tad bodē tādu drusku paņēmu.

M ā t e. Paldies, paldies. Viendien uzpilināju uz rupjas maizes. Bet kur tad tu to naudu?

Z e l m i ņ a. Bij viena brūtes kleita jāpasteidz. Šuvām cauru nakti. Un tad man arī drusku atkrita.

M ā t e. Kad tēvs rudenī savus miežus būs pārdevis, tad es viņam kaut ko pateikšu. Še nu noliec, tēv. Mēs ar Zelmiņu... es viņu drusku pamieļošu.

Abas prom.

T ē v s (*paņem paciņu rokā un noskatās tajā*). Vai man tā vajadzēja?... (*Nobāž cukuru gultas pagalvī.*)

Noliņš ienāk.

PIEKTAIS SKATS

Tēvs. Noliņš.

Noliņš ar lielu zāģi. Grābstās pa skapja augšu.

Tēvs. Kā tu meklē, Noliņ?

Noliņš. Te reiz bij tāda vile.

Tēvs. Vile? Ko tad vilēsi?

Noliņš. Zāģim zobus, krusttēv.

Tēvs. Un ko ar zāģi?

Noliņš. Nezinu. Saimnieks tikai tā lika. (*Atron vili.*) Ahā, te viņa ir. (*Tēvs grib aiziet.*) Krusttēv! (*Tēvs skatās Noliņā.*) Ko nu raksta zaldāts no Pēterburgas?

Tēvs. Kārlis mums tagad ilgu laiku nekā nav rakstījis.

Noliņš. Nav? Es tak svētdien krogā redzēju, ka kazaks saimniecei priekš tevis iedeva vēstuli.

Tēvs. Ej nu! Kam tu man to agrāk nesacīji?

Noliņš. Es jau domāju, ka tu viņu esi dabūjis.

Tēvs. Nekā neesmu dabūjis. Tas tak ērmoti. Varbūt, ka mātei... bet tad viņa man būtu stāstījuse. Jāpaprasa. (*Prom.*)

Noliņš vilē zāģi un svilpo jautri. Guste ienāk.

SESTAIS SKATS

Noliņš. Guste.

Guste. Klau, klau, Indrānos salaidušies stradi. Par ko tad šie tik jautri?

Noliņš. Viņi nupat saimniecei ielaida uguni pakulās.

Guste. Tas jau nu vairāk sarkanā gaiļa amats. Ar ko tad šī tādu sodu izpelnījuse?

Noliņš. Ar savu skopumu. Ja es nesvilpotu, tad tu tagad dzirdētu manu vēderu gaudojam.

Guste. Iesācēju būšana. Maz pie rokas. Es tev arī tagad nekā nevaru nolikt, Ieva visu tur aiz atslēgas. Laikam manijuse.

N o l i ņ š. Labāk ar ir. Iznāktu atkal kādreiz tāds troksnis kā ar to gaļas bļodiņu. Man jau mute plētās vaļā uz izskaidrošanu.

G u s t e. Tad tu gán no manis būtu dabūjis!

N o l i ņ š. Ko tad?

G u s t e. Gan jau tad redzētu.

N o l i ņ š (*satver viņu aiz rokas*). Nu ko tad, ko tad? (*Nobučo viņu.*)

G u s t e. Noliņ! Tā ne! (*Grib atsvabināties, bet atstāj savu roku Noliņa rokā.*) Esi gan tu man...!

N o l i ņ š. Nu kāds tad?...

G u s t e. Esi gan tu...! Paklausies, es izgājušnakt redzēju tādu ērmotu sapni: peles manos papīros bij ietaisījušas migu. Nez ko tas nozīmē?

N o l i ņ š. Papīros? Kas tad tev par papīriem?

G u s t e. Šis laikam nezina, ka man divi lieli naudas papīri?

N o l i ņ š. Skaties, skaties! Divi lieli papīri! Simtnieki? (*Grib viņu no jauna bučot, bet atgrūž viņu piepeši atpakaļ.*) Fui, kas tad tas? Ar ko tu savus matus sazieduse? Kas par smaku! (*Nosplaujas un iet atkal pie zāģa.*) Fui, tāda... tāda... laikam no sviesta? (*Vilē.*)

G u s t e (*apjukuse*). Man... es šorīt tā drusku...

N o l i ņ š. Es reiz baznīcā tikko nepagību no tādas smakas. Gaņģī man viena bij nostājusēs līdzās...

Edžiņš ienāk pa vidu.

G u s t e (*ļoti aizskarta*). Kas tu par smalku kungu! (*Prom saimes istabā.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Noliņš. Edžiņš.

N o l i ņ š. Tu mājā? Un lopi?

E d ž i ņ š. Gul. Saguldiju visus norā aiz meža.

N o l i ņ š. Tas labi, tad mātei vakarā nebūs tik daudz pūļu ar slaukšanu.

E d ž i ņ š. Ak, man tā ganišana traki apriebusēs. Kad būšu tik liels kā tu, tad nekā nedarišu.

N o l i ņ š. Ar ko tad maizi pelnīsi.

E d ž i ņ š. Saime pelnīs.

N o l i ņ š *smejas*.

E d ž i ņ š. Vai tu pie manis nenāksi?

N o l i ņ š. Par ko ne. Bet nez vai priekš mums abiem varēšu nopelnīt! Man, lūk, neveicas.

E d ž i ņ š. Ka varētu kaut kā citādi!

N o l i ņ š. Ar mašīnām! Ko domā par lopu ganāmo mašīņu?
(*Smejas.*)

E d ž i ņ š (*līdzī smiedamies*). Ē, ta tad būtu dzīve! Uzvilktu tikai un gulētu noras malā atgāzies! Bet es tak nemītu ar šaunamo mašīņu. Kur tava ir? Uzgāju vienu lielu pērkli. Nevaru tikt klāt. Jāsašaun.

N o l i ņ š. Plinte nav pielādēta.

E d ž i ņ š. Tad pielādē. Esi tik labs.

N o l i ņ š. Izdarīsi atkal kādas blēņas.

E d ž i ņ š. Ni jau. Pielādē vien.

Ieva ienāk.

ASTOTAIS SKATS

Noliņš. Edžiņš. Ieva.

I e v a. Ujā — vai tā lopus gana, Edžiņ!

E d ž i ņ š. Man nazis bij aizmirsies.

Noliņš ar zāģi un vīli prom.

I e v a. Kas ta nu par aizmiršanu! Un pa tam lopi saies nedarbos.

E d ž i ņ š. Noras malā aiz meža ēd kā piesieti.

I e v a. Neguldi tu to lopu tik daudz, nāk maz piena.

E d ž i ņ š. Šī grib tik sausā laikā daudz piena! Ej pate ganos!

I e v a. Runā vien tā, pastāstišu tēvam.

E d ž i ņ š. Stāsti! (*Prom Noliņam pakaļ.*)

I e v a (*ar vieglu balsi, it kā jokodamās*). Ak, esi gan tu man biezgalvis! Ak tu Dievs, ak tu Dievs!

Māte ienāk no saimes gala.

DEVĪTAIS SKATS

Ieva. Māte.

Māte. Es ar tevi drusku gribēju parunāt, Iev.

Ieva (*salti*). Runā vien, runā.

Māte. Nupat te bij Kaukēns — —

Ieva. Un nedeva zirga. Gluži prātīgi.

Māte. Deva, bet es neņēmu.

Ieva. Tad tu esi misijuse.

Māte. Es tak domāju, ka Edvarts sev un mums nedarīs tā kauna un neļaus mums ap svešām sētām ubagot, kamēr vēl viņam pašam zirgi. Cik ilgi atpakaļ tad nu arī vēl ir, kad šitie jūsu zirgi bij mūsu zirgi! Es tad nu tev gribēju sacīt, lai tu arī no savas puses palidzi Edvarta dusmas noklusināt. Es atkal salabināšu tēvu.

Ieva. Vai tu atkal iesi ganos?

Māte. Tu tak dzirdēji, ka vairs nevaru. Tici jel manai acu vainai un nespēkam.

Ieva. Tā tad tu vari palikt pie savas tiepas, bet Edvarts lai padodas. Nē, māt, tā nebūs!

Māte. Vai Dieviņ, vai Dieviņ! Kā lai tā dzīvojam! Iev, Iev, apdomā jel Dievu un neliec viena grēka pie otra.

Ieva. Nu, nu! Kas tad tā par runāšanu! Vai tu man sāksi sprediķi sacīt! Ko tad es tā reiz uz reizes sagraņojuse?

Māte. Ak tavu cietu sirdi! Nu tad dzirdi ar: Kārlis nevienam nav rakstījis, ka no zaldātiem nepārnākšot, un tu tā varēji melot!

Ieva (*stāv acumirkli pārsteigta. Tad stingri*). Kas tev to stāstīja? (*Māte neatbild.*) Jā, es tā meloju gan. Jūs Indrānus gribējāt atdot jaunākam dēlam, bet māja krita manam vīram. Es viņam palīdzēju dabūt savu tiesu. Tas ir mans darbs. Vai tas kāds grēks?

Māte *loka galvu it kā brīnumos, it kā sāpēs.*

Ieva. Laikam jau tēvam arī tā lieta izstāstīta?

Māte. Viņš vēl nezina.

Ieva (*cieti un naidīgi*). Nu tad es tev saku, māt, gādā, ka viņš arī uz priekšu paliek tādā pašā nezināšanā. Ja tu viņam par šito lietu vienu vārdu iepūtīsi ausīs, tad nebūs labi. Tad es tev par to atdarīšu kā vien varēdama. Nudie atdarīšu — jā, nudie!

M ā t e (*ar sāpīgām dusmām*). Vai nu cirvim vēl jāzvērē, ka tas koku saēdis, vai tev jādievojas, ka tu mani nīdīsi! Nīdi, nīdi, meit! Bet zini, ka no tava naida vis nebīstos. Ja tu man kā bērns būtu teikuse: «Māt, esmu pie vainas, bet dzīvosim nu un kopsim mieru mājā,» — tad es tēvam nekā nebūtu stāstījuse. Tā bij mans nodoms. Bet tu manā sirdī savu viltus darbu ar nikniem vārdiem gribi noslogāt. Tas tev neizdosies. Tavi akmeņi par viegliem. Nu es tēvam izstāstīšu tavus melus. (*Iziet saimes istabā.*)

I e v a (*šņākdama*). Ej, ej, stāsti! (*Savelk pirkstus dūrēs, it kā kaut ko nospiezdama.*) Tu jau nu neuzvarēsi!

Edvarts ienāk pa vidus durvīm.

DESMITĀIS SKATS

Ieva. Edvarts.

Ieva aizklāj ģīmi ar priekšautu.

E d v a r t s. Kas tev?

I e v a. Es vairs nevaru izturēt. Tu, cilvēks, skrieni un plēsies un neredzi no tā nekāda prieka. Jau tas sirdi kremt kā tārps. Bet, kad vēl nāk starpā tādas lietas, tad apņik i darbs, i dzīve.

E d v a r t s. Par ko tu runā?

I e v a. Ak, par tiem pašiem vecajiem. Miera jau nu ar tiem vairs nebūs. Ko domā, māte sadzirdējuse par to vēstuli... to nerakstīto... un nu to tūliņ tēvam.

E d v a r t s (*kaitināts*). Mūžīgi jau nu tā lieta nebij noslēpjama! Ē, vai es nesacīju, ka tur iznāks karš!

I e v a. Tādēļ ka māte tā grib. Ni viņa apdomā tās netaisnības, kad Indrāni būtu atdoti Kārļam, ni tā pieņem padoma, sak, lai mājas miera dēļ tēvam nekā nestāsta. Un darīt viņi arī vairs nekā nedarīs. Tā svēta lieta. Ni viens, ni otrs.

E d v a r t s. E!

I e v a. Es gan nekad neesmu cerējuse, ka man kopā ar tavu māti būs patīkama dzīve. Bet es domāju, ka viņa kā prātīgs vecs cilvēks man visur būs pa rokai. Nekā. Visur tikai pretī vien, pretī vien.

Edvarts iet pa istabu apkārt.

I e v a. Tu jau nu esi un paliec tas atstumtais dēls. Kad nu tev tā māja tā pret viņu gribu iegadījās, iegadījās, tad viņi tev tagad vismazāk nepalīdzēs tikt uz priekšu. Tupēs gultā, kājas uz ķebliša salikuši, ēdis savu maizi un noskatīsies, kā mēs cināties. Un, kad varēs, tad iemetīs mums pa sprungulam starp kājām. Būs gan jauka priekšzīme mūsu puikam.

Tēvs ienāk no saimes gala.

VIENPADSMITĀIS SKATS

Edvarts. Ieva. Tēvs.

T ē v s (*nosēstas smagi. Maza pauze*). Edvart, kur ir tā grāmata, ko Kārlis rakstījis par to... par to, ka no zaldātiem nenākšot mājā?

I e v a (*droši un bezkaunīgi*). Tādas grāmatas nemaz nav. To es izdomāju.

T ē v s. Un tās citas? Un tā, ko svētdien kazaks iedeва?

I e v a. Tajās nekā svarīga nebij iekšā. Tādēļ es tās paturēju.

T ē v s. Tā tad mans dēls mani piekrāpj un mana vedekla bez manas ziņas mani tur aizbildniecībā. (*Iesmejas īsi.*)

I e v a. Liec tak Edvartu mierā. Es tak sacīju, ka es tā vainīgā!

T ē v s (*griezīgi*). Cik jauki! Vājais kā sargs stiprajam aizstājas priekšā. Kur tad Edvarts bija?

I e v a. Tas pa to laiku apbrīnoja to taisno tēva sirdi, kas māju novēlēja jaunākam dēlam.

T ē v s. Tā taisnā tēva sirds — — bet es ar tevi neķildošos! Edvart, man ar tevi divatā jārunā. Saki savai sievai, lai tā mūs atstāj vienus.

E d v a r t s. Kas man jādzird, to viņa arī var dzirdēt. Runā vien, kas tev sakāms.

T ē v s (*pieceļas un grib iet*). Viena alga. (*Nosēstas atkal.*) Jūs neliegsaties arī Kaukēna priekšā apliecināt, ka jūs mani ar to grāmatu piekrāpuši?

E d v a r t s. Mēs nekā neapliecināsim svešiem cilvēkiem. Tādām lietām jāpaliek pašu starpā.

T ē v s. Tad tik daudz kauna tev vēl sirdī gan ir, ka negribi laist pasaulē slavas, kā tu Indrānos ieticis?

E d v a r t s. Mūsu izdarītā krāpšana tikpat liela kā tava neizdarītā netaisnība. Ja nebūtu mēs tagad tie vainīgie, tad tu par tādu būtu palicis, un tad es varētu taujāt, cik kauna tavā sirdī!

T ē v s. Kādus likumus tad es būtu pārkāpis? Vai es savas mājas nebūtu drīkstējis atdot gluži vai svešam?

E d v a r t s. Tikai traks varētu atdot svešam. Latvietis ar pilnu prātu māju arvien atstāj vecākam dēlam.

T ē v s. Ja vecākais arī tas krietnākais.

E d v a r t s. Vai es kāds nekrietnelis? Vai es tev savus jaunības gadus neesmu nokalpojis kā paklausīgs dēls? Vai nearu, vai necēlos pirms saules, vai nesvīdu pļavā un netvīku rijas dūmos un putekļos? Visu to laiku tu man ļāvi ticēt, ka es te reiz tavā vietā rīkošos, un tad tu mani pēšņi atstūmi.

T ē v s. Es tevis neatstūmu. Tu pats aizgāji, apkraudams mūs ar sirdsēstiem.

E d v a r t s. Ko tad es padariju? Es apprecējos! Vai man puisī bij nodzīvot?

T ē v s. Nē, bet paņem tādu, kas nestājas starp mums un tevi, kas tevis nepataisīja par citu cilvēku. Par cilvēku, kas mums svešs.

E d v a r t s. Jūs viņas vēl nemaz nepazināt, kad jau notiesājāt. Kā tad zinājāt, ka viņa tāda?

T ē v s. Vai mēs maldījušies? Tu tagad stāvi manā priekšā un nenolaid acu. Vai cits kā viņa tevi tādu padarījuse?

E d v a r t s. Tēv, nemal nu vienumēr to pašu, saki skaidri, ko tu īsti gribi.

T ē v s. Es Indrānus no tevis gribu atpakaļ.

Ieva iesmejas skaļi.

T ē v s (*uzbrēkdams un roku atvēzēdams*). Nesmejies!

E d v a r t s (*mierīgi, bet pilns verdošu dusmu*). Mierā, mierā, tēv, ne tik dikti. Un necilā tās rokas tā... Tad tu tos Indrānus gribi atpakaļ? Kādēļ? Vai viss pie tiesas nav norakstīts, kā nākas? Vai tev nav savas rūmes, vai tev jābīstas, ka nedabūsi savu gadskārtīgu nodevu? Skaties šē tai cietajā ādā (*rāda savu delnu*), tā ir tas drošības vekselis, uz kura stāv rakstīts, ka tev nekas neputēs.

Kādēļ tad atpakaļ? Tādēļ, ka tev uznācis vecuma untums un tu tajā nieka lietā, sacīt, jokā, ieraugi nezin kādu noziegumu. Taviem untumiem es nepadošos. Bērnam tikai atļauj ar vienu roku dot, ar otru ņemt atpakaļ, ne vīram. Tu mani pasaules priekšā esi uzcēlis zirgā un tagad prasi, lai es izskaidrojot, ka es to zadzis. Dari, ko gribi, bet tā tu no manis nesagaidīsi!

Noliņš ienāk.

DIVPADSMITAIS SKATS

Edvarts. Ieva. Tēvs. Noliņš.

N o l i ņ š. Zāģis izvilēts. Ko tad nu darīs?
E d v a r t s. Ej un zāģē klēts galā tos ošus nost. Lai Guste palīdz! Vēlāk iešu pats.
N o l i ņ š. Ošus klēts galā. Vai visus?
E d v a r t s. Visus no vietas.
N o l i ņ š. Labi. (Iet.)
T ē v s. Noliņ!

Noliņš nāk atpakaļ.

T ē v s. Tu to ošu nezāģēsi.
E d v a r t s. Tā, tā... Ej vien zāģē.
T ē v s. Pagaidi! (Uz Edvartu.) Priekš kā viņi jāzāģē?
E d v a r t s. Lietu kokiem.
T ē v s. Lietu koku pilna klēts augša.
E d v a r t s. Ne man vien, Irbam arī tādu vajaga.
T ē v s. Tu viņus pārdosi?
E d v a r t s. Nē. Esmu jau pārdevis. Visu to mežu ap māju.
T ē v s. Ko?! Visu... visus manus kokus?
E d v a r t s. M a n u s kokus. Tie, tēv, pieder pie mājas un nevis pie tava kakta!
T ē v s. To mēs redzēsim, to redzēsim! Noliņ, ej nu un liec tūliņ to zāģi nost. Ej!
I e v a. Nu viņš par tiesu saimi arī vēl sāks rīkot! Klausies tak, Noliņ, ko saimnieks saka. Rīko tak, Edvart!

E d v a r t s. Ej un sāk strādāt!

T ē v s. Zāģi nost, Noliņ!

I e v a (*lielās dusmās*). Viņš vēl nerimsies!

E d v a r t s. Beidzamo reizi, Noliņ: vai nu ej un zāģē tos ošus, vai atstāj manu dienestu. Viens no diviem.

T ē v s. Noliņ — ej ieslēdz to zāģi savā skapī. Ej, dēls.

Noliņš grib iet un paliek atkal stāvot.

E d v a r t s. Tā tad nezāģēsi?

N o l i ņ š (*pēc tam, kad vēl ar sevi īsu brītiņu cīnījies*). Nē, nezāģēšu.

E d v a r t s. Labi. Mēs esam šķirti ļaudis!

Noliņš iziet.

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Edvarts. Ieva. Tad Guste. Vēlāk māte.

I e v a. Tas tak par daudz! Tas tak par daudz!

E d v a r t s. Tava griba jau nu nenotiks, tēv. (*Meklē zem skapja. Pie saimes durvīm.*) Guste, Guste!... Saimi pret mani sarīdīt! To jau nu nepieļaušu! (*Guste parādās durvīs.*) Vai mana cirvja neesi paņēmusē?

G u s t e. Ar vienu ķēķi cirtu žagarus.

E d v a r t s. Atnes!

Guste prom.

E d v a r t s. Man rokas sasiet... Tas jau nu nenotiks.

T ē v s. Edvart, tu tā cirvja neaiztiksi!

I e v a. Jāsmejas!

Guste ienāk ar cirvi. Tēvs steidzas viņai klāt un grib to satvert.

Ieva aizstājas priekšā.

I e v a. Nedod viņam, nedod viņam!

E d v a r t s (*grib Gustei tuvoties, bet redz, ka tēvs viņa nelaidīs*). Guste — klēts galā tiem ošiem, apkapā viņiem mizu! Visapkārt!

I e v a. Es palīdzēšu! (*Izstumj Gusti pa durvīm un iziet pate līdz. Tēvs viņām grib doties pakaļ, bet Edvarts viņu aiz rokas attur.*)

E d v a r t s. Paliēc!

T ē v s. Vaļā laid!

E d v a r t s. Es šai mājā tagad esmu kungs, un es viņā valdišu!

T ē v s. Vaļā laid! (*Atsvabinās.*) Tu te kungs! Nebēdnieks tu te esi, blēdis tu esi! Ar blēdību tu te esi ielauzies, ar nebēdību tu mani tagad gribi izpostīt!

Ārā dzird dobji cērtam.

M ā t e (*vidus durvis pavērdama, ātri*). Tēv, tēv, tavus ošus... klēts galā — —

T ē v s (*lielākā uztraukumā*). Edvart, tu pavēlēsi viņām mieru mest!

E d v a r t s (*pārskaities*). Kaktā, iebūviet, un muti ciet!

M ā t e. Edvart! Edvart!

T ē v s. Es iebūviets! Ā, tāda tava valoda! Tāds tavs gala vārds! Tev atkal gribas kaktā atpakaļ! Labi, labi! Ņem sievu un bērnu un ej, kur esi nācis!

E d v a r t s (*lieliski iesmiedamies*). Mani aizdzīt! (*Paņem tēvu aiz rokas un ved viņu uz durvīm.*) Vai zini, kur ceļš uz pirtiņu? (*Atver durvis.*) Ja nevari satikt ar saimnieku saimnieka galā, tad palūko, kā sviežas vienam pašam tur!

Tēvs, galvu saņēmis rokās, iziet pa durvīm. Māte grib runāt, bet nevar. Paņem it kā nesamaņā segu un palagu no gultas un iet lēnām uz durvīm. Ciršana turpinās.

Priekšgars.

CETURTAIS CĒLIENS

Kāda pagalma daļa Indrānos. Pa kreisai rokai no skatītāja pirtiņa, pa labai nocirsti koki un sazāgēti bluķi. Aiz tiem māja. Arī dibinā daži nolīsti koki. Šur tur vēl stāv pa sīkam kociņam. Pie pirtiņas divi trīs lielāki akmeņi.

PIRMAIS SKATS

Līze. Māte.

Līze. Nudie, tur vai acis no pieres jāizraud laukā. (*Raud.*)

Māte. Manas jau arī ir gluži pagalam. Neredzu gandrīz vairs nekā. Ek, te man spieķīts. Es tēvam stāstu, ka nespēka dēļ ar viņu staigāju, bet tas nav tiesa. Es jau vairs ceļa nesaredzu. Jātausta.

Līze. Kungs tētīt! Kā tad vēl viņu vari apkopt?

Māte. Kas tur nu daudz ko apkopt. Staigāt jau vēl pats var un ēdin nekā neēd.

Līze. Kad tad saslima?

Māte. Jau tai dienā, kad tos kokus sāka līst, palika tāds kā pamiris. Pirmo nakti pirtiņā abi neēduši aizgājām gulēt. Man otrā rītā tā drusku iegribējās, bet tēvs i vēl to dienu ēdamā laika nemaz neievēroja. Sēdēja un domāja, sēdēja un domāja. Tikai trešā rītā pamānījās ar pienu un maizīti un aizgāja uz tiesas māju. Vakarā pārnācis, kā likās gultā, tā i ar to.

Līze. Būs par daudz sagājies.

Māte. Sagājies, sažēlojies — tur viss kopā.

Līze. Un ko tēvs tiesas mājā? Uzdevis Edvartu pie tiesas?

Māte. Uzdevis jau, uzdevis.

Līze. Tad nu levai tie gredzeni no tiem pirkstiem atkal būs jānomauc!

Māte. Ak, Līz, nerunā tā. Kad tu zinātu, cik naidis ar bērniem

rūgts! Es jau arī Noliņu tikai tādēļ vien sūtīju uz Kaukēniem, sak, lai Kaukēns to lietu lūko kā nekā salāpīt. Nez kur nu palika?

Līz e. Aizgāja zirga apraudzīt. (*Klausās uz pirtiņas pusi.*) Vai neaizkāsējās?

M ā t e. Tad jau laikam būs pamodies. (*Ieiet pirtiņā.*)

OTRAIS SKATS

Līze. Noliņš.

Noliņš nāk no labās puses, abās rokās lādīti nesdams.

Grib mātei sekot pirtiņā.

Līz e. Kur nu! Tēvs gulot.

N o l i ņ š (*noliek lādīti līdzās durvīm*). Nu tad jāuzgaida.

Līz e. Kas tad tā par lādīti?

N o l i ņ š. Tas mans mantas kambars. Aiziedams viņu atstāšu pie krusttēva.

Līz e. Re nu, Noliņ! Krusttēvs pirtī, es Kaukēnos, un tu aizej pasaulē. Ja tu būtu bijis krietns puika — viss vēl ietu pa vecam!

N o l i ņ š (*paviegli*). Ja es...? Ej tak! Tu esi bārga, Līzīt!

Līz e (*ar aizturētām asarām*). Ak, man sirds pret tevi pilna niknu dusmu!

N o l i ņ š (*sajucis*). Vai tad es jau nu par tiesu tik vainīgs? (*Nodur galvu un koda lūpas.*) Ej nu ej!

Guste uznāk no labās puses.

TREŠAIS SKATS

Noliņš. Līze. Guste.

Līz e. Nāc nu, nāc, izbar tu arī vēl to Noliņu beidzamo reizi. Tavi vārdi viņam varbūt vairāk ķersies pie sirds nekā citu.

G u s t e (*ieskatās Līzē izbrīnējusēs*). Mani vārdi?

Līz e. Ko nu izliecies! Es jau zinu gan... Bet divatā vien jau labāk... (*Ieiet pirtiņā.*)

Guste grib gar pirtiņas stūri aiziet.

N o l i ņ š. Ko nu skrien projām! Guste! Tu tak laikam kaut ko gribēji teikt?

G u s t e (*aiziedama*). Ej tu!

N o l i ņ š (*aizsteidzas tai pakaļ, apliek viņai roku ap vidu, atveddams viņu lēnām atpakaļ*). Par ko tad nu tā? Vai tad es vainīgs, ka viņa tā izrunājās? Ko gribēji teikt?

G u s t e. Ej tu!

N o l i ņ š. Nu, kad ne, ne! Tava vaļa. (*Atvelk roku atpakaļ, pieiet pie lādītes un ņem no tās harmonikas laukā.*)

G u s t e (*vilcinādamās*). Tad tu aiziesi gan par visu tiesu?

N o l i ņ š (*galvu pret viņu pagriezdams*). Nu ko tad citu!

G u s t e. Varētu jau varbūt i palikt. Ja tu saimniekam un pašai pateiktu kādu mīkstāku vārdu.

N o l i ņ š. Bet man ar viņiem nemaz vairs negribas salabt. Par ko tad lai salabstu?

G u s t e. Vai tad tev nemaz nav žēl no šejienes šķirties?

N o l i ņ š (*ar harmonikām klabinādamies*). Nē. (*Skatās Gustē.*) Vai tad tev manis būs žēl? (*Noliek ātri harmonikas un satver Gustes roku.*) Būs žēl? (*Mīksti.*) Vai zini ko, Guste, man tā traki maz algas iznāca pie aprēķināšanās. Tu kā tāda liela bagātiece man gan varēji izpalīdzēt ar ceļa naudu.

G u s t e. Un kā tad lai viņu dabūju atpakaļ? Nezin kur tu aiziesi. Un rakstīt man tikpat nerakstīsi.

N o l i ņ š. Par ko tad nerakstīšu? Zināms, ka rakstīšu. Nudie rakstīšu.

G u s t e. Nu — ja nu rakstīsi, tad... tad... Man taisni divi piecieki tā kā atliek, to vienu tev varētu aizdot — ja tu gribi.

N o l i ņ š. Dod no labāk abus! Abus gan! (*Izstiepj roku.*)

G u s t e. Vai nu man te! Klētī, lādē.

N o l i ņ š. Nu tad aiziesim. (*Velk Gusti projām.*)

Tēvs, Līzes atbalstīts, iznāk no pirtiņas.

CETURTAIS SKATS

Noliņš. Guste. Tēvs. Līze.

T ē v s. Noliņ!

N o l i ņ š (*uz Gusti paklusām*). Tūliņ nākšu.

Guste aiziet pa labai, Noliņš atgriežas atpakaļ. Tēvs pamāj Līzei, lai tā iet atpakaļ pirtiņā.

T ē v s. Tā tava lādīte? (*Nosēstas smagi uz tās.*)

N o l i ņ š. Jā, tā mana lādīte. (*Pauze. Nedroši.*) Es viņu pie tevis gribēju atstāt, krusttēv.

T ē v s. Pirtiņā? Un ja mani apzog? Tu redzi, durvis tikko turas eņģos.

N o l i ņ š. Vai nu tu te ilgi būsi, krusttēv?

T ē v s. Nē, es te ilgi nebūšu. Edvarts man būvēs jaunu istabu. Balķes jau nocirtis.

N o l i ņ š (*mierinādams*). Saimniekam tas darbs pašam jau nu arī vis lāgā vairs nepatīk.

T ē v s. Ak nepatīk vis vairs? Vai tā sacīja?

N o l i ņ š. Nē, bet var tāpat manīt.

T ē v s. Vai nemierīgs?

N o l i ņ š. Jā, ir tāds...

T ē v s (*iekāsējas*). Ak tad nemierīgs gan? Tur es viņam nevaru palīdzēt... Kur tad tu nu aiziesi?

N o l i ņ š. Šaušos uz Rīgu.

T ē v s. Ko tur?

N o l i ņ š. Lūkošu kādu darbu... Es jau tā labi tās armoņikas... varbūt kādā traktieri...

T ē v s. Kādā traktieri? (*Loka nepiekrizdams galvu.*)

N o l i ņ š. Es jau zinu, krusttēv, tu jau atkal domā ko sliktu. Tas jau nav pēc tava prāta. Bet man tas zemes darbs nudie tā ir apriebies... Un par saimnieku man arī negribas palikt, ja i reiz nauda būtu.

T ē v s. Uz ko tad tev tas prāts īsti silst?

N o l i ņ š (*klusām*). Es pats nezinu... es... gribu dzīvot...

T ē v s. Dzīvot... (*Noskatās viņā ilgi.*) Tu tak kā puika esi stāvējis pie dzirnavu slūžām un esi kādreiz iemetis dadža lapu

ūdenī. Un esi redzējis, kā straume viņu ātri un ātrāk raun uz kirtumu. Lapa nozūd putās, un tu zini, nu viņa tumšajā ratu kambarī ies pār ratu zobiem. Un tad tu redzi, kā viņa sapaisīta un saplosīta pa grāvi aizpeld projām... Tāda dadža lapa tu esi, Noliņ. Esmu tevi gribējis izraut no straumes, bet tu peldi un peldi uz ratu kambari.

N o l i ņ š (*deniņus spiezdams*). Bet ko tad lai daru, krusttēv! Es tak no savas ādas nevaru izlēkt laukā!

T ē v s. Mūsu nelaime ir, ka mēs nekad skaidri nezinām, kur mūsu nevarēšana beidzas un mūsu negribēšana iesākas. (*Kaukēns uznāk no kreisās puses.*) Tu gribēji no manis atvadīties?

N o l i ņ š. Jā, bet man papriekšu vēl no tiem citiem...

T ē v s. Nu tad ej.

Noliņš pa labai prom.

PIEKTAIS SKATS

Tēvs. Kaukēns.

Kaukēns ar vīna pudeli rokā paliek tādā mazā attālumā stāvot.

T ē v s. Tuvāk nenāksi? Es jau nu tas esmu gan.

K a u k ē n s. Kad jau nu tu pats saki, tad jātic ir. Nu skaties, nu skaties! Un slimis arī vēl esi palicis! (*Dod viņam roku.*)

T ē v s. Tā drusku. Piesēsties. Te uz tiem akmeņiem būs par cietu, bet, ek, tur uz tiem kokiem...

K a u k ē n s (*nosēstas uz akmens*). Līdumu te nu gan esat iztaisījuši. Gluži tā, kā man Irbe stāstīja.

T ē v s (*pēc pauzes*). Labi, ka esi atnācis. Mātei un man piekdien jātiek pie tiesas ar... ar jauno Indrānu. Es laikam nevarēšu. Tad jau nu tu manā vietā māti aizstāvēsi.

K a u k ē n s. Labprāt, ja jūs, kā sacīt jāsaka, nelīgsiet ar labu. Bet man tā vien ir, ka tiesas durvis nebūs jāvirā. Uz tām cerībām es jau arī, ek, šito pudeli paņēmu līdz.

Pirts durvis paveras.

T ē v s. Tad viņa laikam paliks nedzerta.

K a u k ē n s. Nu, nu! Vai tad Edvarts būs tik nepievarams!
T ē v s (*asi*). Edvarts? Prasi, vai es pieļaušos! (*Kāsē.*)

Māte iznāk no pirtiņas.

SESTAIS SKATS

Tēvs. Kaukēns. Māte.

M ā t e (*loti laipni*). Ko nu tu te atkal sāc kāst un tiepties, tēv!
Kas tad lai pieļaujās, ja ne prātīgākais!

T ē v s. Tam jāpazemojas, kas nepatiesi paaugstinājies. Pie tā es palikšu.

K a u k ē n s. Pareizi jau nu tā ir. To es arī saku, to es arī saku.
Bet kas tade... kas tad Edvartam būtu darāms, iekams tu viņam atkal sniegsi roku?

T ē v s (*kaisli*). Lai viņš man manus kokus sastāda atpakaļ!

K a u k ē n s. Mīļais — miroņi paliek miruši — neprasi, ko nevar.

T ē v s. Miroņi — tiesa gan! Man tagad pilna māja miroņu. Visapkārt tāds klusums, tāds plikums! Kad zaļu zariņu gribi redzēt, tad galva jāgroza un jāmeklē, kur būs... Un vairāk par četrdesmit gadiem esi apradis ar tādu dzīvu kuplumu!

K a u k ē n s (*saudzīgi*). Necirta jau nu aiz viegla prāta.

M ā t e. To jau es arī saku.

K a u k ē n s. Tā pate naudas vajadzība — —

T ē v s (*viņu pārtraukdams, rūgti*). Naudas vajadzība! Kam nav naudas vajadzīgs! Vai man tās nevajadzēja! Vai es nekā nezināju par oša krēsliem un ozola galdiem! Bet es nošķīru tos Indrānus, kas pilda manu maku, no tiem, kas iepriecina manu sirdi. Sēklu tīrumā kaisīt var visur pasaulē. Zeme paliek zeme, ar viņu Vidzemē vai Igaunos. Bet tas māla paugurs tur noras malā, tā upīte pirts gravā, tas sērmūkslīts te ceļmalā — tie pieder tikai Indrāniem. Noroc to pauguru, aizlaid to upīti citur, nocērt to kociņu, un tu būsi sapostijis šīs mājas dvēseli! Sakiet — vai tie vairs ir Indrāni vai kāda sveša mala? (*Slauka acis.*)

K a u k ē n s. Tu te pie visa no bērna kājām tā cieši esi pieradis, tev tad arī katra pārmaiņa vairāk sāp, nekā cits to var iedomāt.

T ē v s. Vai Edvarts manis nepazīst! Vai viņš ar mani nevarēja aprunāties! Bet viņš tiem kokiem uzbruka kā laupītājs. Nevis uz pirtiņu vien — viņš mani pavisam no Indrāniem aizdzinis. Kas nu vairs stāstīs, ka es te dzīvojis? Mani liecinieki ir beigti un es līdz ar tiem!

K a u k ē n s. Dēls ir tēva stiprākais liecinieks. Ar mīļu prātu visus tos kļavus un ošus, un ozolus tu atdotu par šito vienu liecinieku. Neapspied savas sirds balss, Juri. Tā koku grēda jau nu vēl nav tik augsta, ka pār viņu vairs ceļa uz Edvartu nevarēsi atrast.

T ē v s. Nevarēšu gan vairs!

M ā t e. Mīlo tēv!

T ē v s. Nevarēšu gan vairs!

M ā t e. Tēv!

T ē v s (*pēc grūtas cīņas*). Nu, es lūkošu — — nē, es nevaru!

M ā t e. Mīlais — mīlais!

T ē v s. Tevis dēļ, māt. Es sakodišu zobus un lūkošu viņam to lietu piedot. Bet no kā es neatkāpšos (*uz pirtiņas sliekšni ar pirkstu rādīdams*): te — te viņam uz ceļiem būs lūgties, lai es to māju atkal ņemu atpakaļ.

M ā t e. Vai Dieviņ!

T ē v s. Uz ceļiem, ne citādi par tādu manu izkaunēšanu!

K a u k ē n s. Viņš jau nu to varbūt arī darītu. Bet vai nu tas tiešām vajadzīgs! Vai nebūtu labāk, ka tāpat kā vīri sadodaties rokas un noderētu mieru. Tā, nūdie, būtu labāk.

T ē v s. Nē, viņam būs pazemoties!

K a u k ē n s. Bet tā zemojas Dieva, ne cilvēka priekšā. Ko tu no viņa tagad vairāk par vajadzību saņemsi, to viņš tev vēlāk atkal atprasīs. Tādi parādi nepel. Klausies mani un esi mierā ar roku un pazemīgu vārdu.

M ā t e. Klausies nu Kaukēnā, tēv, klausies nu viņā!

T ē v s. Kad jūs tā gribiet, gribiet — lai notiek!

M ā t e (*klusām, ar atvieglinātu sirdi*). Ak tu Kungs!

T ē v s. Tās mājas, zināms, es pats vairs nevaldišu, bet atdošu Edvartam atkal atpakaļ. Paturēšu tikai saimnieka vārdu.

K a u k ē n s. Ak tad tu...? Nu jā, bet... es... es gan tavā vietā visu atstātu, kā jau nu reiz ir. Tā staigāšana, tā rakstīšana — —

T ē v s. Vai Edvarts tevi nopircis, ka tu pa viņam vien, pa viņam vien! Es viņa gaidīju vienu dienu, otru, lai nāk un saka: «Tēv,

aizmirsti manas ātrās dusmas, lai nu viss atkal iet pa vecam.» — «Lai iet arī,» es viņam tad būtu atbildējis. Bet viņš nenāca. Un viss rāda, ka viņš mani te grib atstāt. Vakar pat tas puika pēra suni par to, ka tas no manas rokas bij ņēmis gabaliņu maizes. Vai es to lai ciešu!

K a u k ē n s. Bet ja nu Edvarts, kā sacīt, tās mājas... tās mājas... teiksim... negribētu atdot?

T ē v s. Tad tu piektdien iesi pie tiesas. Izstāsti visu galu no gala, gan tad viņi zinās, kas darāms. Viņi taisnībai neļaus palikt pagaldē. Un tā nauda, kas man dēlam būs jāatmaksā, tā bagātīgi ienāks par tiem kokiem.

M ā t e. Ak, tēv, nerunā nu par tiesāšanos!

T ē v s. Vai tev atkal tā puikas plintes galā gribas stāvēt. (*Pieceļas.*) Nē! Man Indrānus atpakaļ! Tikai tā Edvarts iemācīsies valdīt par māju vien un nevis arī par saviem vecākiem! (*Ieiet pirtiņā, kur viņu gari un smagi dzird nokāsējamies.*)

M ā t e. Paldies, simtreiz paldies, Kaukēn, par tavu palīdzību! Tu tak vēl ar viņu māki sarunāt!

K a u k ē n s (*nopūzdamies*). Vēl jau nekā neesmu panācis. Man bailes, māt, ka Edvarts nepadosies.

M ā t e. Ej nu runā, ej nu vien, runā — izskaidro viņam, ka tēvs jau tās mājas negrib paturēt. Lai Edvarts viņam tikai dod to godu.

K a u k ē n s. Jādzird ir, ko viņš teiks. (*Aiziet pa labai.*)

M ā t e. Ak Kungs, Kungs! Tāda krusta, tādu bēdu!

Edžiņš uznāk no lauka ar gana kulīti kaklā un rīksti rokā.

SEPTĪTAIS SKATS

Māte. Edžiņš.

E d ž i ņ š. Nu, vecomāt, kā nu ir labāk? Ganos iet vai uz lāvas kūkot?

Māte grib ieiet pirtiņā, bet neatron durvju.

— E d ž i ņ š. Vai kājas jau nav palikušas stīvas? (*Sit ar rīksti uz zemes un šmīkstina ar to.*)

Māte ieiet pirtiņā. Edžiņš nosvelp viņai pakaļ. Noliņš uznāk no labās puses ar plinti rokā.

ASTOTĀIS SKATS

Edžiņš. Noliņš.

E d ž i ņ š (*ļoti priecīgi, bet arī steidzīgi*). Tu vēl tepat! Es jau nobēdājos, ka būsi aizgājis!

N o l i ņ š. Tūliņ gan arī iešu. Noglabāšu vēl tikai to plinti.

E d ž i ņ š. Jā, āboliņa šķūnī aiz trešās spāres kreisajā pusē. Tici — tiklīdz man būs nauda, dabūsi.

N o l i ņ š. Gan jau, gan jau, ko nu par to.

E d ž i ņ š. Ka tu zinātu, kā man tevis būs žēl! Un cik garš laiks man būs! Un kā man te nepatik! Ņem mani līdz!

N o l i ņ š. Nu nāc, nāc!

E d ž i ņ š. Nē, par tiesu! Vai tu domā, ka te ilgi palikšu! Lai viņi te plēšas, man tās mājas nevajaga! Es viņu tāpat pārdošu kā tēvs tos kokus. Un tad projām! Klausies — ja tu uz kuģiem vai uz Ameriku, tad viens pats gan ne. Tad mēs abi kopā.

N o l i ņ š. Nu labi, labi.

E d ž i ņ š. Un nu sveiks! Tur nāk māte! Man jau aizliedza ar tevi... (*Nobūco Noliņam vaigu un muti.*) Uz redzēšanos, uz redzēšanos! (*Ātri prom pa labai.*)

N o l i ņ š. Sveiks, Edžiņ! (*Noskatās viņam pakaļ un griežas tad, gribēdams pa kreisai aiziet.*)

Līze iznāk no pirtiņas.

DEVĪTAIS SKATS

Noliņš. Līze. Tad Ieva.

Līze (*vīna pudeli paņemdama, kura bij palikuse uz lādītes*). Vai

to kramenicu līdzī nēmsi? Varēji Kaukēnam atstāt, ko zvirbuļus biedēt.

N o l i ņ š. Tai jau cits kungs saderēts.

Ieva parādās skatuves dibinā ar kāšiem un diviem spaiņiem pār pleciem un trešo spaini rokā.

L ī z e. Skaties, skaties, Noliņ, kas tur par spoku: kad tam lopi jādzirda, tad tam trīs rokas, kad slimī vecāki jāapkopj, tad nav nevienas. Ja tev tāi plintē sudraba lode, laid virsū, ļaunajam jau ar sudrabu varot trāpīt. (*Ieva prom.*) Jāienes tas vīns. Nez vai drīkst dot vai ne. Būtu jel dakteri atveduši — necilvēki!

Ieva uznāk.

N o l i ņ š. Kaukēns jau laikam vedīs. (*Aiziet.*)

I e v a (*bez nesieniem, dikti*). Vai tā spoku aizdzinēja vēl tepat?

L ī z e (*tikpat nikni*). Ir gan vēl tepat. Nāc vien, nāc tuvāk, te ir celiņš, kura tu vēl neesi staigājuse. Eku tas — tas te! Nāc, es viņu tev parādīšu.

I e v a. Vai tu man par to kāda pārmetēja!

L ī z e. Par ko ne! Ja es cietīšu klusu, tad jau te tie akmeņi sāks raudāt. (*Raudādama.*) Divi veci cilvēki, slimī, akli, — tur viņi kunkst un vaid bez palīdzības. Un tu: atēdusēs, atraugājusēs viņu labuma, tu viņiem tos kvēpos liec vārtīties kā ubagiem, kas nez no kādas pasaules atklīduši! Ak, ak! Tāda bezdievība baznicā no kanceles jāapsauc!

I e v a (*briesmīgā niknumā*). Es tevi gan te apsaukšu! Paga tik drusku! (*Dodas uz mājas pusi.*)

Edvarts un Kaukēns uznāk tai pretī.

DESMITAIS SKATS

Ieva. Līze. Edvarts. Kaukēns.

I e v a (*uz Edvartu*). Kas te īsti ir mājas kārtības turētājs, tu vai kāds cits? Ja tu tas esi, tad gādā, ka te reiz tiek miers! Tā te ilgāk vairs nav izturams! Ja nav tie veči paši pa kājām, tad tev lec acīs

tādi, kurus viņi sakūdijuši. Kaut kādu nepatikšanu ik dienas vajaga kā sāls pie putras!

E d v a r t s (*īgni*). Kas tad nu atkal?

I e v a (*uz Līzi rādīdama*). Atnākuse uz svešu māju un ņemas mūs zākāt, ka i suns vairs maizes tai vietā nerītu!

L i z e. Patiesību runāju, nezākājos. Nemelo!

K a u k ē n s. Ej nu, Liz, iekšā, mums te darišanas. (*Nepacietīgāk, kad Līze vilcinās.*) Klausies jel! (*Līze ar vīna pudeli ieiet pirtiņā.*) Par viņu nav daudz ko skaisties, saimniec. Labu domādama, tā bieži slikti izrunājas.

I e v a (*arvien vēl karstu dusmu pilna*). Tas man alga viena, ko viņa domā! Es gribu mājā mieru un cita nekā!

K a u k ē n s. Par to mieru mēs ar saimnieku jau arī nupat spriežam. Ar tiem vecajiem atkal būtu jāizlīgst.

I e v a (*naidīgi*). Jā, un mēs lai esam tie labiņie, kas pielūdzas!

K a u k ē n s. Taisnība reiz vienā, reiz otrā pusē. Lokanākās muguras arvien pie jaunākajiem.

I e v a. Vai nu no Kaukēna citāda valoda sagaidāma! Jau no paša sākuma tu mums laba neesi vēlējis.

K a u k ē n s. No paša sākuma jau tikai bijos, ka izcelsies ugunsgrēks, pie kura arī man svārki apsvils. Vai tu nemani gruzduma?

I e v a. Mēs jau nu nelūgsimies. (*Uz Edvartu.*) Tu tak nenāc lūgties?

E d v a r t s. Es jau Kaukēnam saku: ko nu vairs pa kaktiem ložņāsi lūgdamies, kad tā lieta izlaista pasaulē. Kā nu tiesa spriedīs, tā būs.

K a u k ē n s. Tiesa dos spriedumu, miera nedos.

I e v a. Mums pietiks i ar spriedumu vien.

K a u k ē n s. Vai tad jūtat gan tik maz pašu vainas pie šitā naida?

E d v a r t s. Lai jūtam daudz vai maz — tomēr tā viņu vērst uz labu nevaru, kā tēvs grib. Indrānus viņam vairs atpakaļ atdot nevaru.

I e v a. Ko? Vai tad šis vēl arvienu dzied to pašu negudro dziesmu? Un tad grib izlīgt ar labu!

K a u k ē n s. Viņš tikai to saimnieka vārdu grib atpakaļ. Viņš tikai to veco cienību grib atpakaļ. Cits viss lai paliek jūsu rokās.

E d v a r t s (*aizturētās dusmās*). Tā ir tāda bērnišķīga runāšana,

Kaukēn! Tu labi zini, ka pie saimnieka vārda un goda ir arī viņa vara. Kā tad nu vienam būs tas gods, otram tā vara? Un caur ko man tad tā vara būs nodrošināta? Tagad zinu, kas to māju vienreiz no manis mantos. Vai tad arī vēl būs šitā drošība, kad kontraks atkal piederēs tēvam? Un tad: kā būs ar visiem tiem darbiem, kas man nodomā? Ja man neviens liegdams un kliegdam nestāsies ceļā, tu Indrānu pēc desmit gadiem vairs nepazīsi. Tagad te strādā pieci cilvēki, tad te pelnīs savu maizi divdesmit. Uz paugura, kur tas sīkstais māls, kūpēs podnieka krāsnei skurstens, noras malā būs mazmājiņa, un pirtiņas gravā būs dambis ar zivīm — — bet ko es runāju! Ja jau es arī citādi visādi būtu ar mieru, sava dēla dēļ es no tās mājas nedrīkstu atsāties. Es nedrīkstu sava dēla tiesas mazināt, Kaukēn.

K a u k ē n s. Kas tad ir tavs beidzamais vārds?

E d v a r t s (*saskatīdamies ar Ievu*). Tas pats, kas bij mans pirmais: lai iet caur tiesu!

K a u k ē n s. Nav mīkstākas atbildes?

E d v a r t s *cieš klusu.*

Kaukēns ieiet pirtiņā.

I e v a. Es tak to Kaukēnu turēju par gudrāku. Viņš laikam domā, mēs nemanīsim, ka viņi tagad to māju labprāt gribētu iespēlēt tam zaldātam.

E d v a r t s (*strupī*). Es nezinu, ko viņi domā. (*Staigā apkārt.*)

I e v a. Un pret tiem večiem tu arī citās lietās neatlaidies. Tie vēl nav izmācījušies. Kad tu pirmiņ to meitieti būtu dzirdējis! Tas tak viss nāk no viņiem. Nudie, es aiziešu, ja tu viņus atkal — —

Māte iznāk no pirtiņas.

VIENPADSMITĀIS SKATS

Edvarts. Ieva. Māte.

M ā t e (*pirtiņas priekšā*). Edvart!... Edvart!

E d v a r t s (*īsi*). Nu!

M ā t e (*viņam pēc balss drusku tuvodamās*). Mīļais dēls, saderi

tak nu atkal mieru ar tēvu. Jūsu naidis nožņaudz manu sirdi. Es esmu kā grauds starp diviem dzirnavu akmeņiem. (*Raud.*) Es tikām lūdzu, tikām lūdzu, kamēr tēvs bij ar mieru, lai tu viņu pats ar savu roku atkal aizvedot uz istabu. Vairāk viņš negrib. Nāc, Edvart, miļo dēliņ, ved viņu atpakaļ. Tu dzirdi: vairāk viņš negrib.

I e v a. Bet ja nu tiesa jums piespriež visu māju atpakaļ! Nogaidāt taču labāk spriedumu. Piektdiena jau vairs nav tālu.

M ā t e. Es runāju ar tevi, Edvart, vai tu man pats negribi atbildēt?

E d v a r t s. Es... es... neiešu, māt. Es neiešu. Man... (*Grib vēl ko teikt, bet Ieva viņu pa labai aizvelk projām.*)

M ā t e (*klausīdamās, bailīgi*). Vai tu aizej? Esi tak tik labs... vai tu aizej? Edvart!

Tēvs iznāk no pirtiņas, Kaukēna atbalstīts. Viņiem pakaļ Līze.

DIVPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Māte. Kaukēns. Līze. Tad Noliņš.

T ē v s. Laid, laid, es gan pats... tā. (*Nosēstas.*) Nu, māt, vai nu tev pa prātam: Edvartam pat solis pār pirts sliekšni nebūs jāšper. (*Acis paceldams un visapkārt apskatīdamies.*) Nu, kur viņš ir?

M ā t e (*neskanīgi*). Viņš... nenāks.

T ē v s. Nenāks?

M ā t e (*šņukstēdama*). Nenāks.

T ē v s. Tā... (*Pauze.*) Nu tad piektdien kopā ar māti uz tiesu, Kaukēn. (*Dod viņam roku, acu nepaceldams.*) Sveiks, šoreiz!

Kaukēns un Līze aiziet klusām. Māte atslīdējusi uz akmens.

Gara pauze.

T ē v s. Vai tu atminies, māt, mums reiz bij tāds mazs puisīts ar baltu galviņu. Es viņu učajū uz ceļgala un nēsāju pa pagalmu kuka-
ragās. Un viņš ieķērās koku zaros, un tam atlūza nadziņš. Tad es
nogriezu nadziņu un tu appūti pirkstiņu. Tu atminies... Vai tas
ir tas pats, kam tagad roka tik stīva, ka tās vairs nevar izstiept

pret savu veco tēvu, jeb vai tas ir kāds cits? Es esmu gluži dums palicis, māt.

Māte mēmās sāpēs ir saņēmusē galvu rokās.

Noliņš uznāk no lauka.

N o l i ņ š (paklusām, nospiesti). Mana stunda nu arī pienākuse.

T ē v s. Tu iesi?

N o l i ņ š. Jā... Ar Dievu, māt! (Nobučo viņai roku.)

M ā t e. Ar Dievu, Noliņ! Dari citiem vairāk prieka nekā mums!

Staigā laimīgs!

N o l i ņ š (gandrīz čukstēdams). Ar Dievu, krusttēv! (Satver viņa roku, tur to acumirkli savā un noslīd tad pēšņi viņa priekšā ceļos. Apslēpj galvu viņa klēpī un liek viņa roku sev uz galvas.)

Tēvs, ne vārda nesacīdams, noliecas pār viņu un noglauda viņa galvu. Noliņš pieceļas, paķer savas harmonikas un aiziet šņukstēdams.

T ē v s (kad Noliņš nozudis). Māt, vai neiesim iekšā? Man... paliek tā salt...

Priekškars.

PIEKTAIS CĒLIENS

Pirtiņa. Gar vienu sienu lāva ar dēli, ko pakāpties. Pirts krāsns, kura sakranta no vaļējiem akmeņiem. Noliņa lādīte kaut kur nolikta. Daži drēbju gabali uz lāvas. Gulta pret pirtiņas vidu. Pie galv-gala skapīts, kas izpilda galdiņa vietu. Skapīts apklāts ar priekšautu. Mazs lodziņš ar četrām rūtīm, no kurām viena izsista. Otrs lodziņš ir tā saucamais suta logs. Griesti, sienas un durvis stipri nokvēpuši. Pa stikla lodziņu iespīd tumšsārta vakara blāzma.

PIRMAIS SKATS

Tēvs. Zelmiņa.

Tēvs guļ gultā, acis aizmiedzis, un rotājas ar saviem pirkstiem, it kā pie tiem kaut ko skatītu. Pēc brīža ienāk Zelmiņa ar trumuli rokā.

T ē v s (vāji). Kur tu tik ilgi biji, Zelmiņ?

Z e l m i ņ a. Vai tev pa tam kā vajadzēja?

T ē v s. Nē, nē. Es tik tā prasu.

Z e l m i ņ a. Biju pie ķēķa akas. No tās vārās tāda laba tēja. Te pirts akā par daudz brūns ūdens. (Liek trumuli krāsns priekšā uz trijkāja un iekur uguni.)

T ē v s. Ak, kad apron, tad nekas... Šo vēl nejūt braucam?

Z e l m i ņ a. Nē.

T ē v s. Ērmoti... Cita arī neviena neredzēji?

Z e l m i ņ a. Edžiņš te pirmiņ aizskrēja garām.

T ē v s. Ak Edžiņš... Te kaut kur zemē vajaga būt kādam akmeņam. Pameklē.

Z e l m i ņ a (skatās meklēdama apkārt un ierauga akmeni dūres

lielumā). Kur tad...? Tas nav no krāsns novēlies. Nav nemaz apkvēpis. Ā, te jau viena rūts izsista.

T ē v s. Padod man to akmeni un tad salasi stiklus, lai mātei neieduras kājās.

Z e l m i ņ a. Še. Laikam jau tas palaidņa puika... Vai nesatrūkies?

T ē v s. Nē. (*Pieceļas grūti puszvilu un skatās akmenī, it kā uz sevi runādams, kamēr Zelmiņa salasa stiklus.*) Tā tad tik daudz man atkal pieder no Indrāniem. Diezgan... diezgan... nu pats uz savas zemes varēšu mirt... Zelmiņ!

Z e l m i ņ a (*kas stiklus salasījuse un sabēruse krāsns caurumā*). Jā.

T ē v s. Paliec man šo akmeni pagalvī.

Z e l m i ņ a. Pagalvī?

T ē v s. Liec vien. Un tad, kad gulēšu zārkā, tad tu viņu man paliec zem galvas.

Z e l m i ņ a (*akmeni nobāzdama pagalvī, ar aizturētām asarām*). Tēv, nerunā jau nu tagad par miršanu. Tev vēl ilgi jādzīvo.

T ē v s. Kas var zināt, kad jāaiziet. Nāc dod man roku... Man žēl, ka tev nekādas mantas nevaru atstāt. Tas viss tā noticis... Bet tu manis tādēļ par sliktu nepieminēsi?

Z e l m i ņ a. Vienumēr tev pateikšos. Tu biji man kā tēvs. Tu mācīji mani tik uz labu vien.

T ē v s. Uz labu vien... Tad tak tu gluži bez mantojuma nebūsi, Zelmiņ?

Zelmiņa noskūpsta viņa roku un slauka acis.

T ē v s. Es domāju: es nomiršu, mani apraks, un es būšu beigts. Bet nu es tomēr vēl drusciņ dzīvošu caur to labu, ko tev esmu mācījis. Tie citi visi mani apraks. Arī Noliņš. (*Maza pauze.*)

Z e l m i ņ a. Tēv, ja tu domā, ka esi tik slimš, tad tak Kaukēnam vajadzēja atvest daktera.

T ē v s (*nelokāmi*). Neviena daktera, ja tas nav vests ar Indrānu zirgiem! (*Atlaižas atkal slābans.*) Un, kad Kārlis pārnāk no zaldātiem, tad saki, es viņam liku teikt labas dienas un lai viņš arvien turas pie krietniem cilvēkiem. (*Ar rūpēm.*) Nez kāds viņš tur svešumā palicis? (*Nopūšas.*) Uzlej nu tēju.

Z e l m i ņ a (*pieiedama pie skapīša*). Liepu ziedus?
T ē v s. Jā — tie ir labi, tie man atņēma kāsu.

Zelmiņa ieliek baltā kanniņā ziedus, uzlej no trumuļa ūdeni un uzliek kanniņu uz trumuļa.

T ē v s. Vai nu nepiebrauca?

Z e l m i ņ a (*klausās*). Nē, nedzird nekā.

T ē v s. Man pirmiņ tā bij, it kā man kāds iečukstētu ausī: Edvarts vinnējis, un nu es mātes vairs nevaru sagaidīt mājā. Tev arī būs jāiet projām. Uznāks tumsa.

Z e l m i ņ a. Lai nāk! Viena es tevis neatstāšu.

T ē v s. Par ko ne? To īso brītiņu. Iedod tikai man spičkas rokā... viņām tepat kaut kur vajaga būt... un pieliec lampiņu tā, ka varu sasniegt... (*Zelmiņa viņam pasniedz spičkas.*) Tā...

Z e l m i ņ a. Es tak labāk vēl kādu brītiņu palikšu. (*Ir iztinuse no brūna papīra sveču paku, izņem vienu sveci un iestiprina to tukšā četrkantainā tintes pudelītē.*)

T ē v s (*pa tam runā*). Tu sacīji, ka esot steidzams darbs. Aizkavēsi vēl to, un būs pa nakti jāiet sliktais meža ceļš... Tu esi sveces nopirkuse?

Z e l m i ņ a. Māte jau lampiņas gaismas nevar panest. Durot acīs.

T ē v s. Tu arī par visu iedomā. Jā, ar viņas acīm nav labi. Reizēm liekas, ka nekā vairs neredz. Bet, kad prasu, tad liedzas... Ielej nu tēju.

Z e l m i ņ a. Vai jau būs ievilkusēs? (*Ielej baltā krūzītē un uzliek uz skapīša.*) Vēl gan tāda gaiša. Cukuru ar ņemsi?

T ē v s. Nē.

Z e l m i ņ a. Nu gan viens nāk! (*Iet un skatās pa durvīm laukā.*)

T ē v s. Māte?

Z e l m i ņ a. Nav vis. (*Atkāpjas un ielaiž Gusti.*)

OTRAIS SKATS

Tēvs. Zelmiņa. Guste.

G u s t e (*čukstēdama*). Es te tēvam atnesu putru un drusku maizes.

T ē v s. Es dzirdu gan. Paldies, Guste. Zelmiņ, nu tev jāiet. Tagad pie manis paliks Guste, kamēr māte atbrauks.

Z e l m i ņ a. Ja nu viņa paliek, tad varu arī iet. (*Apsien lakatiņu.*)

G u s t e. Ej vien, es palikšu.

Z e l m i ņ a. Nu, tad ar Dieviņu nu līdz svētdienai. (*Noglauda tēva roku.*)

T ē v s (*Zelmiņas roku satverdams un to brīdi savās turēdams*). Ar Dievu, Zelmiņ, ar Dievu.

Zelmiņa aiziet līdz durvīm, apgriežas tajās, pamet vēl mīļu skatu uz gulētāju un iziet.

Maza pauze. Sārtums logā sāk nobālēt.

G u s t e. Vai drusku neiestrēbsi, tēv?

T ē v s. Nē. Lai stāv mātei!

G u s t e (*pie gultas uz ķebliša apsēzdamās*). Nu, kā iet?

T ē v s. Iet tā... nekas... Vai saimnieks jau mājā?

G u s t e. Nava vēl. Esot aizbraucis uz krogu.

T ē v s. Uz krogu?... Kas stāstīja?

G u s t e. Te pirmiņ Irbe aizgāja garām. Tam arī tur bijušas darišanas. Tā ugunsgrēka dēļ. Tas visu dzirdējis.

T ē v s. Un... kā tad mūsu lieta... un kur māte?

G u s t e. Mātei pie tiesas uznācis tāds vājums. Tā palikuse pusceļā — pie Kaukēna. Jūsu lieta noraidīta pie miera.

T ē v s. Pie miera?!...

G u s t e. Saimnieks skaidrojīs, ka viņš jums maizes un rūmes neliedzot, bet jūs tik negribot ar viņu satikt. Tad mātei devuši padomu, lai dzīvojot klusi un mierīgi, un ar to tā lieta nobeigta.

T ē v s (*murminādams*). Nobeigta... klusi un mierīgi... nobeigta.

G u s t e. Vai tev neuzčubināt pagalvi, tēv?

T ē v s. Nē, nē... Ej tagad, Guste.

G u s t e. Vai tad tu viens pats...?

T ē v s. Man nekā nevajaga. Ej vien.

G u s t e. Pirms gulēt iešanas vēl reiz paskatīšos.

T ē v s. Ja tevi saimiece sūta, tad labāk nenāc.

G u s t e. Tā mani sūtīs! Pasaulē tā mani varbūt aizsūtīs kā dažu labu! Prasi, vai man jel maz brīv uz pirtiņu nākt? Jāzogas šurp kā uz kādu burvi! (*Aiziet.*)

Tēvs (*guļ brītiņu kā sasalis, saliek tad rokas kopā un vēcina tās, it kā viņas sāpētu. Ievaidas dziļākā izmisumā: «Vai — vai — vai!» — un paliek atkal mierā. Grib tad kāpt no gultas laukā, bet nopūlas par velti. Murminādams*). Svins... svins... (*Atslīgst atpakaļ un meklē ar roku pēc krūzītes. Padzeras, liek trauku atpakaļ, bet tas nokrīt un saplīst. Pauze. Tad viņš piepeši atkal paceļ galvu, klausās un atlaižas no jauna gultā atpakaļ. Saliek rokas un skaita izdziestošā balsī.*)

Sirds vēlas saraut saitu
Ar nikno pasauli
Un viņas viltus gaitu,
Jo nepatīk man šī.
Uz spožo debess ēku
Stāv ilgodamies prāts,
Kas šeitān nīda grēku,
Tas tur tiks godināts.

Gaišums logā pa tam pilnīgi izdzisis. Pirtiņā valda dziļa krēsla, tikai zem trumuļa vēl gailējas ogles. Pēc maza brīža ārā dzird runājam. Tēvs uzraun spīcku un tūlīgi aizdedzina sveci.

TREŠAIS SKATS

Tēvs. Māte.

Māte (*ārā*). Paldies, puisīt, paldies, nu jau es viena pate... brauc nu vien atpakaļ... un lai Kaukēns ritā tēvu apciemo.

Kāda zēna balsis. Nu tad ar labvakaru.

Māte. Ar labvakaru. (*Ienāk. Klausās brītiņu, panāk, ar spieķi taustīdama, drusku uz priekšu, klausās atkal. Čukstēdama.*) Vai tu guli?

Tēvs. Nē, māt.

Māte (*pieiet pie gultas, noliek spieķi, noņem lakatu un noliek to uz gultas kājgala. Atsēstas*). Laikam jau nu gan stipri gaidīji mājā?

Tēvs. Gaidīju gan. (*Maza pauze.*)

Māte. Vai tad neprasisi nemaz, kā mums izgāja?

T ē v s. Es jau zinu visu. Tev nav satiecības, māt.

M ā t e. Nav satiecības... (*Piepeši visā galvā ieraudādāmās.*) Mēs esam nekrietni vecāki, tēv! Mēs bērniem neļaujam dzīvot! Tiesa mani pamācīja, kā jādzīvo!

T ē v s (*satriekts*). Klusu, klusu... taupi savas acis.

M ā t e. Ak, es ar viņām tikpat nekā vairs neredzu!

T ē v s (*izslienās ar pēdējiem spēkiem sēdu*). Tu neredzi?

M ā t e. Migla vien... viss ietīts kā tumšā miglā.

T ē v s. To postu, to postu... (*Grib no gultas kāpt laukā.*)

M ā t e (*nesaprazdama*). Ko tu dari, tēv...?

T ē v s. Palidzi man... es vairs gultā nevaru... man jāstaigā... jāpastaigājas...

M ā t e. Paliec nu gultā...

T ē v s. Jāpataisa zemē cisas...

M ā t e. Paliec nu gultā, paliec nu turpat.

T ē v s. Nē, nē... zemē cisas... (*Ir izkāpis no gultas un turas pie skapīša. Uz viņa sabrukdams, caur nevaldāmām asarām.*) Māt, tu esi akla!

M ā t e (*glauđa viņu mierinādama.*) Nesaki nu nekā, nesaki nu nekā!

T ē v s (*dobji*). Tu esi akla... (*Saņemdamies.*) Un mēs tomēr dzīvosim! (*Uzslienās stāvu.*) Pagaidi tikai... (*Grīļojas, ķer pēc skapīša malas, sagrābj tikai priekšautu un noraun to ar visu sveci zemē.*) Māt! (*Nokrīt gar zemi.*)

Svece nodziest. Melna tumsa.

M ā t e. Tu pakriti? Paga, es tūliņ... es tūliņ... (*Grābstās pa tumsu apkārt.*) Kur tu esi? Tēv... kur esi?... (*Klusums.*) Vai Dieviņ... palīgā... Edvart! Palīgā... Edvart! Zelmiņ!... Zelmiņ!...

Priekšgars.